

Röppen az ár...

Mottó:

„Egy ilyen rendszernek ez a politikai ára: minden konfliktus azonnal a kormányzat szintjéig röppen...”

Pokorni Zoltán interjúja, Népszabadság, 2012. május. 7.

A magyar gazdasági és politikai helyzet elemzése és értékelése

2012. II. negyedév

Készítette: Kéri László és Petschnig Mária Zita

Budapest, 2012. július

TARTALOM

Bevezető.....	4
1. Őrségváltás a Sándor palotában.....	6
1.1. Ádert megtalálják.....	8
2. Az IMF-EU-tárgyalások szappanoperává válása.....	11
2.1. Mi lehet a szappanopera hátterében?.....	18
3. Széll Kálmán Terv 2.0 – megújított konvergencia-program.....	23
3.1. A bemutatott fejlődési pálya paraméterei.....	24
3.2. A Széll Kálmán Terv 2.0 általános jellemzői.....	32
3.3. Az EU Bizottságának ajánlásai a magyar gazdaságpolitika számára a Széll Kálmán Terv 2.0 áttekintése után.....	38
3.4. Az új adókról.....	42
3.4.1. Pénzügyi tranzakciós illeték.....	42
3.4.2. Robin Hood adó.....	43
3.4.3. Távközlési szolgáltatási adó.....	43
3.4.4. Egységes biztosítási adó.....	44
3.4.5. Fordított áfa befizetése.....	44
3.4.6. Elektronikus útdíj.....	44
4. A 2013. évi költségvetés.....	46
5. Kormányzati személycserék – érdemi átalakítás helyett.....	47
6. Kétéves kormányzati mérlegek.....	51

6.1. Kormányzati törekvések a társadalmi szerkezet átalakítására.....	53
6.2. Kétéves mérlegek a gazdasági folyamatokról.....	55
6.3. Változások a politikai szférában.....	56
6.4. Radikális átalakítások a kulturális mezőben.....	59
Zárszó helyett.....	65

Bevezető

A 2012-es év második negyedévének természetes politikai határait olyan események jelölték ki, amelyek jelentősége a megszokott hatalmi játszmák horizontján jócskán túlmutató történéseket sejtetett. Kezdeteként bátran deklarálnak, amikor Schmitt Pál vége rászánta magát, hogy a parlamentben - s így az egész ország nyilvánossága előtt – mondjon le végre a tarthatatlanná vált köztársasági elnöki szerepköréről. E lépéssel nagyjából lezárulhatott egy hosszú - csaknem negyedéve húzódó - belpolitikai konfliktus-sorozat. S elkezdődhetett egy új kör, az utódkeresési küzdelemé.

A negyedév végpontját úgyszintén a politikai osztály jelölte ki azzal, amikor deklaráltott a nyári parlamenti ülészek meghosszabbítása. Már május végén látnivalóvá vált, hogy a nemzetközi nyomásra megformálódott jogalkotási korrekciós igényeknek nem lehetséges az eredeti határidőkön belül eleget tenni. S nem keltett túl nagy meglepetést az a bejelentés, miszerint a T. Ház egészen július 13-ig folyamatosan ülésezni fog. (Mikor e sorokat írtuk - július elején – csak annyi volt biztos, hogy az utolsó ülésnapokra legalább huszonhét fontos jogszabály megalkotása/megváltoztatása maradt. S mire e kéziratot befejeztük, akkor a zárszóban már arról is meg tudunk emlékezni, hogy e képtelenül túlfeszített vállalkás milyen szinten volt teljesíthető.)

A két dátum közé esett tizennégy hét páratlanul mozgalmas időszakot jelentett. Bevezetéképpen csupán *szalagcímszerűen* felsorolnánk több mint egy tucatnyi olyan eseményt/folyamatot, amelynek a tüzetesebb elemzése elengedhetetlen lenne ahhoz, hogy a megközelítő teljes körűség igényének megfelelhessünk. Ezek az események azonban a legtöbbször már egy negyedéves krónika összeállításakor is utólag eltérő fontosságúvá stilizálódnak, olykor még akkor is, ha a maguk idejében óriási visszhangokat kiváltónak tűntek. Ezért a „szalagcímszerűség” legfeljebb csak arra teremt megfelelő alkalmat, hogy utána kellő indokoltsággal koncentrálhassunk a valóban meghatározó jelentőségű mozzanatok elemzésére.

Tizennégy hét eseményeiről:

- Schmitt-Áder –csere,
- Gyurcsány botránya és a DK eltűnése,
- az IMF-tárgyalások aktuális fordulatai,
- kormányátalakítási törekvések,
- félidős értékelések tanulságai,
- az ellenzéki összefogások különféle kanyarulatai,
- a választási reformok vitái,
- változások a közvélemény szerkezetében,
- viták a Horthy –kultusz újjáéledéséről; szobrok, avatások, szimbolikus csaták,
- balul sikerült erdélyi kalandok,
- az Európai Unió újabb belső válsága,
- újabb Széll Kálmán-terv,
- egészségügyi és oktatási válságzónák kialakulása,
- további viták a médiáról, itthon és külföldön,
- egy új konfliktus: a földek osztogatásának következményei,
- a jobboldali értelmiség csalódottságának első nagyobb hulláma,
- migrációs tömegigények nyilvánossá válása.

Ez a felsorolás is érzékeltetheti azt a nehézséget, amivel az elemzőknek azonnal szembe kell nézniük. Hogy t.i. egyidejűleg kellene a rekonstrukció során gazdasági/társadalmi/kulturális/külpolitikai/szociológiai/ideológiai/történeti dimenziókban mozognunk, ám e törekvés eleve reménytelenné, parttalanná tenné a kifejtésünket. Megmaradunk évek óta bevált szokásainknál, s „csak” az általunk meghatározó jelentőségűnek tartott kulcsmozzanatok, folyamatok elemző bemutatására vállalkozunk.

1. Őrségváltás a Sándor palotában

Pontosabban szólva, nem is az őrséget váltották, hanem azokat, akiket ott őrizni kell.

A legutóbbi krónikánkban alig néhány sor erejéig emlékeztünk meg arról a közéleti komédiáról, amely egyébként a hazai média elsöprő többségét hónapokon keresztül lázban tartotta. Tettük ezt abból a megfontolásból, hogy a következő negyedév fejleményei során amúgy sem tudjuk kikerülni az ideillő áttekintés elvégzését. Nos, nem tévedtünk nagyot. Az ügy végleges elrendezésére valóban áprilisban és májusban került sor, s mikor ezt az összegzőt – július elején – írjuk, már alig akad valaki, aki szóba hozná ezt az egészen különleges, ám nagyon is sokat mondó komédiát. Így nyugodt lélekkel tehetjük meg, hogy e sokhónapos konfliktusnak csupán a lényegi összetevőire koncentrálnak adjunk végső összképet róla. (Az ideillő szakirodalom amúgy olyannyira lélegzetelállítóan gazdag, hogy – kivételesen – a teljes körű internetes reakciófolyam forrásait is szokatlan terjedelemben csatoljuk.)

Január 11-én a hvg.hu – az egyik legolvasottabb hazai on-line-fórum – megjelentetett egy olyan, első látásra is alapos háttér munkálatokról tanúskodó elemzést, miszerint Schmitt Pál húsz évvel ezelőtti doktori disszertációjának 215 oldalából 185 oldal bizonyíthatóan lopásnak tekinthető. Rutinosabb botrányfejtők azonnal tudhatták, hogy páratlan erejű belpolitikai konfliktusnak nézhetünk elébe. Mégpedig azért, mert

- Schmitt egyértelműen és kizárólagosan Orbán Viktor jelöltje volt – még a saját pártelitjének averziói ellenére is,
- eleddig a köztársasági elnöki szerepkör örvendett a legnagyobb népszerűségnek, s így a rendszer egyik legitimációs alapját jelentette,
- igaz, hogy Schmitt az alkalmatlanságával igen sokat rongált ezen a presztízsen, ám a Fidesz szemében ezt a hátrányt bőven ellensúlyozta a pozíció neutralizálása,
- a Fideszben soha nem volt szokás kulcsfontosságú vezetők kezének elengedése, ezért nem kellett túl nagy fantázia a háború esteleges modellezéséhez: vagy az Elnök, vagy a HVG - valamelyiknek buknia kell egy ilyen botrány nyomán...

Nem kellett túl sokat várnunk, **a kormányzati elit ez ügyben is az addig megszokott képmutatással viselkedett, úgy tett, mintha jelentéktelen bulvár-kacsáról lenne szó.** Személy szerint Orbán mellébeszél az elnöki pozíció érinthetetlenségéről, ám ezzel megadta a védelem látszatát megingott emberének.

Schmitt Pál élt is az alkalommal. Egy hét hallgatás után végre megszólalt a Kossuth rádióban, s úgy kezdett el viselkedni, mintha ő lenne a sértett fél. Ezzel a kormányzati oldalon elintézettnek vélték az ügyet, ám az internetes nyilvánosságban elszabadult a pokol. Paródiák, viccek olyan, korábban soha nem látott tömege született napról napra, amelynek nyomán reménytelenné vált a botrány magától történő kimúlásában reménykedni. Pedig a politikai osztály ezt tette. Időközben az ügy leginkább érintett egyeteme, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem mégiscsak kiküldött egy tényfeltáró bizottságot. A bizottság munkájáról, valamint több mint ezer oldalas jelentéséről március végén hihetetlenül ellentmondásos hírek kezdtek napvilágot látni.

Olyannyira ellentmondásosak, hogy előbb-utóbb valamennyi érintett úgy érezhette: személy szerint is az értelmetlen politikai lojalitás akaratlan balekjává fognak válni. Ez a kényelmetlen szerep pedig kezdett egyre kínosabbá, nevetségesebbé lenni mind az egyetemnek, mind a professzoroknak, mind az Akadémiának, s végül annak a jobboldali értelmiségnek is, amely eleddig tűzön–vízen át kitartott választott politikai ereje mellett. Ám bármi áron nem akart.

S ezt nem értette meg a Fidesz vezetősége. A botrányt igyekezett olyan értelmezési keretek közé terelni, amelynek jegyében valamennyi értelmiségi teljesítmény lényegében a függönyök mögötti elvtelen alkuk eredményeként fogható csak fel. Március 20. után a kormányzati vezérkar naponta vesztett el újabb és újabb értelmiségi csoportokat. Március 25. után lényegében már – a Magyar Nemzettől a Heti Válaszig, a Mandinerig - az egész jobboldali sajtó is azért könyörgött saját kormányához, hogy vegyék már észre a totális veszteséget... Maga az érintett mindebből semmit sem értett, messzi, távoli vidékeken járt, ahonnét csak azt üzengette, hogy ő semmiképpen sem fog lemondani, mert nincs miért. Sőt, ő a megsértett fél.

Amikor március utolsó péntekén hazatért, azonnal bement a nemzeti tévébe és a Híradó utáni főműsoridőben elkövette a legutóbbi évek egyik legsúlyosabb közéleti melléfogását. Megfelelően szervilis segítővel – Obersovszky Péter volt... írjuk ide a nevét, mert megérdemli... - előadta azt a képtelenséget, mintha a szellemi lopást csak mostanában tartanák elitelendőnek, ám két évtizeddel ezelőtt ez még megszokott tettnek minősült. A felháborodás és a nevetségessé válás olyan elemi erejű volt, hogy ennek nem várt következményei miatt a három hónapja már lapító miniszterelnöknek is el kellett gondolkodnia. Az elnök még másnap – április elsején – bement a Kossuth rádió reggeli

műsorába és ott is előadta a képtelenségeit. Én ezt – családi körben – áprilisi tréfának minősítettem, s másnap nekem lett igazam. Elterjedt hamar országszerte annak a híre, hogy koradélután Schmitt Pál élni akar a parlamentben az őt megillető, rendkívüli felszólalási lehetőséggel. Nem túlzás azt állítani, hogy ilyen széles érdeklődésre sok éve nem volt példa, szerte az országban százezrek nézték ezt a kínos produkciót. Ami olyanra sikeredett, mint amilyen ez az egész negyedévnyi cirkusz volt.

Képmutató és ellentmondásos beszéd volt. Végig támadott, vádaskodott – majd lemondott. De ha nem volt vétkes, akkor miért mond le? Ha olyannyira biztos a maga igazában, akkor miért nem várja meg az általa beígért eljárások végét? – merültek fel joggal a kérdések. Minden elfogulatlan megfigyelő számára világossá vált, hogy Schmitt Pált lemondatták. És azért kellett lemondani, mert még mindig nem fogott fel semmit sem abból a botrányhalomból, amit egykori stiklijével okozott. A mélyebb okokról több kitűnő elemzés is született, ezért elegendő, ha felhívjuk a figyelmet a legjobb írásokra, ahogyan ezt már az előző negyedévi krónika esetében megtettük. Amúgy, magáról a dicstelen végről sem szeretnénk részletekbe mélyülve írni. (Egyik tehetséges - most végző – hallgatóm az elmúlt évet annak szentelte, hogy Schmitt Pál politikai karrierjét írja meg szakdolgozatként. A témát egy évvel ezelőtt választotta, akkor, amikor még mit sem tudhatott a végkifejletről. Azért is csatolnám - mellékletként - Ócsay Dorka szakdolgozatát, mert a 39.- 73. oldalak között nagyon alaposan megírja ennek a három hónapig tartó belpolitikai ámokfutásnak a politikatörténetét is.)¹

Április másodikán megszületett tehát a várva várt döntés: megszabadult az ország a rendszerváltás két évtizedének legnevetesebb közszereplőjétől. Április másodika után hivatalosan is meg lehetett kezdeni az utód keresését.

1.1. Ádert megtalálják

Néhány nap után már senkit nem érdekelt a boldogemlékű „smittpali”, mindenkit a lehetséges utód személye foglalkoztatott. Orbán tett még egy-két tétova kísérletet arra, hogy legközelebbi harcostársát, Kövér Lászlót a szerep elvállalására rábírja. Nem tudni, hogy az önkontrol, vagy valami távolabbi szempont vezérelte-e a T. Ház elnökét, amikor maga helyett inkább Áder visszahozatalát kezdte szorgalmazni. E sorok írója ez utóbbi szempont figyelembevételére szavazna. 2012 tavaszán már a legelvakultabb Fidesz-vezetőknek is

¹ Ócsay Dorka : A lojális ember. Egy köztársasági elnök életrajza. SZFE, 2012.

szembe kellett néznie azzal a ténnyel, hogy ez a négy év egészen biztosan nem az a sikerkormányzás lesz, aminek ígérkezett. Kétharmad ide, vagy oda, de az egykori - csaknem hárommillió - szavazótábornak a fele is elpárolgott már. S hiába minden túlbiztosítás, sarkalatos törvény, új alkotmány, egyebek, ha nem változtatnak alapvetően az elmúlt két év irányán, akkor menthetetlenül csúfos bukással kell majd szembesülniük.

E változtatási lehetőségek egyik kézenfekvő iránya lehet, ha a talonba tett öregeket mozgósítják, ha OV megpróbál kiegyezni az alapító atyák nemzedékével. Akiket pedig a választások után ígérkezett az érdemi kormányzati befolyástól minél távolabb tolni. Főként az újabb, a hatalomra, befolyásra éhes, mindenre kapható, mindent habozás nélkül végrehajtó harmincasok favorizálása érdekében. Ez a politika nem hozta meg a kellő – elvart... – eredményeit, ezért aztán nem meglepő, ha a Mágus visszafordult az úton, s hátraaraszolt egészen az utolsó komolyabb útelágazásig. Jöjjenek az öregek, a tapasztalt, sok vihart megélt, ám a hűségüket soha fel nem adó Alapítók. Lehetséges ilyen üzenete is Áder jelölésének.

E sorok írója mindezt még egy-két egyéb ecsetvonással is tovább árnyalná. Orbán legnagyobb vereségeit az elmúlt két évben az európai hadszíntéren szenvedte el, s a legszűkebb mag sem lehet annyira vak, hogy mindezt ne értse. Nem árt tehát a köztársasági elnöki székben egy olyan lehetséges ellensúly, aki

- teljességgel lojális,
- nem égett el az elmúlt néhány év fölösleges belpolitikai küzdelmeiben,
- estelegesen még a saját táboron kívül is van némi tekintélye,
- s legfőképpen: érti azt a brüsszeli észjárást, amit az újonnan kiválogatott szűk kormányzati elit az Istennek sem képes megérteni.

Lehetne még jó néhány egyéb szempontot is felsorolni, a korabeli elemzők ezt bőséggel megtették (majd az irodalomjegyzékben hivatkozunk is ezekre), ám úgy véljük, hogy az általunk felsoroltak is éppen elegendő indokok annak megértéséhez: miért is volt szükség szerű – Fidesz-szempontról - Áder János jelölése.

Május másodikán végül a parlament mindenféle gondok nélkül meg is választotta Áder Jánost az új Magyar Köztársaság ötödik elnökének, s e döntéssel a hazai rendszerváltás alapító főszereplői egyikének a politikai pályafutása nagyjából el is érkezett a végállomásához. (Ha megnézzük a jelenlegi parlament összetételét, a legfontosabb közjogi

státuszok betöltőinek névsorát, akkor azt láthatjuk, hogy az 1989/90-es fordulat és a tárgyalásos forradalom egykori főszereplői közül mára talán, ha öten-hatan maradtak talpon. Egyikük éppen Áder János.)

Az eddigi - kéthónapnyi - tevékenység aligha elegendő alap annak megítéléséhez, hogy mi is igazolódott inkább. A félelmek – hogy t.i. már megint egy pártkatona került az elnöki székbe, avagy inkább az abbéli reménykedések, miszerint Áder hosszabb távon kellő jelentőségű alkotmányos ellensúlya lehet Orbán Viktor kiszámíthatatlan hatalmi politizálásának? E sorok írója a kezdetektől fogva inkább a második állásponthoz állt közelebb, ezért nem is lepett meg az új elnök három olyan lépése, amely amúgy komolyabb sajtóvisszhangot is kapott. Részben elcsodálkoztak azon az aktivitáson, amit az új elnök a környezetvédelmi ügyekben viszonylag hamar felmutatott. S azonnal meg is gyanúsították, mintha valami alibizó/konfliktuskerülő magatartásról lenne szó.

(Ehhez annyit mindenképpen érdemes hozzátenni, hogy Áder Brüsszelben is éppen ezekben a kérdésekben tanulta ki a nemzetközi szakpolitikai szerepkört, valamint azt is, hogy elnök-elődjei is szívesen foglalatostkodtak e globális jellegű problémakörrel.) De általános meglepetést okozott az is, hogy egy hónapon belül három fontosabb törvényt is visszaküldött a parlamentnek. Többet, mint elődje kétéves aktivitása során. (Ehhez meg azt érdemes hozzátenni, hogy Áder alkotmányjogi műveltsége nemcsak az elődjéhez képest magasabb színvonalú, de a kormányzó frakcióéhoz mérten is.) Vannak, akik mindezt egyszerű színjátéknak tekintették, merthogy alapjában véve tétnélküli meccsekről lenne szó. Hát... nem teljesen. Szerintem mindezek a lépések sokkal inkább preventív gesztusok voltak. Annak a nagyon is tudatos érzékeltetése, miszerint a köztársasági elnök tudatában van az alkotmányos látszatok fontosságának, és ebben a szerepkörben semmiképpen sem szeretné magát pártküldöttként értelmezni. Majd elválik, hol is lesz ennek a rejtett küzdelemnek a valóságos határvidéke.

Ezek a legelső lépések sokkal inkább szóltak a Fidesz frakciójának, meg Orbán Viktor kormányának, semmint a baloldali/liberális ellenzéki oldal esteleges szimpátiájának. Részben általános meglepetést okozott, amikor személyesen kereste meg a megtámadott Schweitzer főrabbit, ráadásul még elítélő közleményt is hajlandó volt kiadni ez ügyben. Ez a gesztus már sokkal bonyolultabb értelmezési mezőt igényel. Maga Áder is érezhette ezt, mert a Heti Válasznak adott interjújában /Heti Válasz, 06.21./ olyan összetett magyarázatot ad a saját

lépésére, amely egyidejűleg szólhatott mindegyik tábornak, de nem lehetett teljesen kielégítő sem a bal- sem a jobboldal számára.

Összességében nézve: járhattunk volna rosszabbul is... Nem lehetett kétséges, hogy a Fidesz – és persze, személy szerint Orbán Viktor – semmiféle politikai kockázatot nem szeretne vállalni a köztársasági elnöki pozíció újbóli betöltése kapcsán. Ennek figyelembevételével azt lehet mondani: hosszabb távon megszületett annak a lehetősége, hogy a jobboldalon belül kialakulhasson egy mérsékelt, konszolidáció-képes és az eddigiekhez képest sokkal mérsékelt hatalmi centrum. Az államfői pozíció kellően súlyos ahhoz, hogy eme esélyhez is megfelelő bázist teremthessen. S ha a következő egy-két évben a többi lényeges hatalmi csúcs valamelyikén is történne valami hasonló személycsere, akkor ez az esély jóval erősebb lehet a halvány reménynél.²

Irodalom az elnöksere kérdéseihez:

- Brüsszelből vissza Budapestre. Figyelő, ápr. 13.
- Ante portas. Heti Válasz, ápr. 19.
- Két összeillő ember. Magyar narancs, ápr.19.
- Áder János esélye /Horkay-Hörcher Ferenc/ Heti válasz, május. 3.
- A Sándor-bástya. Népszabadság, ápr.21.
- Az első Áder-beszéd üzenetei. Népszabadság, május 3.
- Nem árultam zsákbamacskát /Áder- int./ Heti válasz, jún. 21.

2. Az IMF-EU tárgyalások szappanoperává válása

2011. november 17-én jelentette a Nemzetgazdasági Minisztérium, hogy a magyar gazdaság növekedési alapjainak megerősítése céljából ismét felveszi a kapcsolatot a 2010. július közepén „kiebrudalt”, majd számtalan alkalommal a legmagasabb szintekről elutált Nemzetközi Valutaalappal. Azóta – tanulmányírásunk idejéig – hét hónap telt el, tárgyalásokról még szó nincs, csak a tárgyalások megkezdésének időpontjának mérlegeléséről folyik a polémia. Varga Mihály szerint, aki a magyar tárgyalódelegáció új vezetője,

² Kilenc évvel később magamat is némi megmosolyognivaló naivitáson kapva olvasom ezt a reménykedést. Annyit talán érdemes pontosítani, hogy az elnöki ciklus első idejében nem lehetett teljesen alaptalan ez az optimizmus. Újraválasztása után azonban nem maradt komolyabb ok e reménykedés megmaradására. Ő is beleszürkült a Nagy Rendszer egészébe. Mára már észrevétlenül. KL. 2021. 02.15.

legkorábban szeptemberben van esély arra, hogy a felek tárgyalóasztalhoz üljenek.³ Miközben ma már mindenki tisztán látja, hogy a magyar fél a török kártyát játssza ki, a kormány ezt minden hivatalos megnyilvánulásában tagadja, s hangsúlyozza, hogy szükségünk van egy elővigyázatossági jellegű készenléti hitelre, amelyet nem kívánunk lehívni, csak védőhálóként használni. Ezzel a taktikával tartja kordában a piacokat: a befektetők bármelyik pillanatban szembesülhetnek ugyanis így azzal, hogy a kabinet minden feltételt elfogadva aláír, s ezért nem mernek a forint ellen nagyobb mértékben spekulálni. Hullámzások azért megfigyelhetők voltak mind az árfolyamokban, mind az állampapírok hozamaiban, amelyek – az euróövezet válságának alakulásán túl – a tárgyalások sikerességéhez/kudarcához fűződő várakozásokat, illetve az azokat befolyásoló változó körülményeket tükrözték. Fő vonalaiban a következőket élhettük meg:

- A novemberi bejelentést követően javultak a piaci pozíciók, mindenki azt gondolta, hogy véget ért az unortodox gazdaságpolitika és fordulat lesz a gazdaságpolitikában.

- December közepén idő előtt (dec. 15-én) távozott Budapestről az EU-IMF tárgyalódelegáció, feltételezhetően azért, mert a magyar fél nem akarta elfogadni a készenléti hitelkonstrukciót. Ezt követően három hétig folyt a tánc az összeomlás peremén, majd, amikor már elhagyta a 320 forintos szintet is az euró árfolyama, a CDS-felár pedig a 750 bázispontot, Orbán Viktor összehívta a gazdaságpolitikai vezető testületet (január 6.), és Simor András prezentálásával is bizonyítani kívánta az egységes gondolkodást a hitel-megállapodás szükségességéről. A tárgyalásokat vezető, időközben tárca nélküli miniszterré lett Fellegi Tamás teljes körű felhatalmazást kapott (s csak csendben jegyezték meg, hogy azért a nemzeti szuverenitás megőrzése mellett). Január második felétől javulás kezdődött a pénzügyi mutatókban, ami februárban is kitartott, ám ebben szerepe volt az EKB lazább finanszírozói magatartásának is. Bár Fellegi Tamás gyors tárgyalásokat ígért, a kormányközeli források ezt cáfolták, elhúzódó megbeszélésekre számítottak abból következően, hogy a kormány hatalmi szempontokból nem, vagy nehezen fog engedni, amihez támaszt kap abból a nem alaptalan feltételezésből, hogy az unió nem engedheti meg Görögország bedőlése mellett Magyarország csődjét. Ezzel párhuzamosan Töröcskei István az ÁKK vezetője keleti pénzszerző körútra

³ A tanulmány e részét 2012. június közepén kezdtük el fogalmazni, a megállapítások az akkori pozíciókat rögzítik.

ment: az araboknál, az oroszoknál és a távol-keleti országoknál próbálkozott alternatív forrásokhoz, illetve azok ígéretéhez hozzájutni.⁴

- A január 6-án minden fegyverét lábhoz letevő Orbán Viktor február 13-án a parlamentben már arról értekezett, hogy legjobb az arany középutat választani: küzdeni kell, de józan ésszel törekedni is a megegyezésre. A küzdőtér közben kiszélesedett. Egyfelől január végén az Ecofin bejelentette, hogy a túlzott deficiteljárás keretében javasolja a kohéziós alapok még le nem kötött részének felfüggesztését, másrészt az Európai Parlament súlyos aggályait fejezte ki a magyarországi helyzettel kapcsolatban a demokrácia, a jogállamiság, az emberi és szociális jogok tiszteletben tartása és védelme, a fékek és ellensúlyok, az egyenlőség és az anti-diszkrimináció kapcsán. A magyar fél meg nem egyezési hajlandóságát kifejezte, hogy száz oldalas tanulmányban válaszolt a január elején Barroso által bejelentett kötelezettségzegési eljárásokban felvetettekre (bíróság, ombudsman és jegybank függetlenségének kérdése).

- Február végétől romlott a helyzet, az elemzők el kezdték pedzegetni, hogy a kormány húzza az időt, márpedig, ha májusig nem áll össze a hitelcsomag, ezt a piac be fogja árazni, és hiába fizetünk a szabadságharcunkért.

- A március a legdurvább harcokat hozta. 7-én az Európai Bizottság közölte, hogy nem fogadja el a kormány válaszait és két ügyet az Európai Bíróság elé visz (bírák és ombudsman), a jegybanktörvény módosítását pedig várják. 13-án az Ecofin bejelentette a kohéziós alap felfüggesztését. A kormány részéről a legdurvább támadások ekkor érik Brüsszelt,⁵ és a tárgyalások meg nem kezdésének felelősségét is rájuk hárítják. Fellegi és Martonyi cáfolja, hogy a kormány időhúzásra játszana, és kiáll amellett, hogy nincs B vagy C terv, ám a magyar érdek feladása a tárgyalásokon fel sem merülhet. Ugyanakkor mintegy ennek cáfolataként Töröcskei István megszéllőzteti azt a gondolatot, hogy jó lenne a hitel-megállapodás megkötése előtt már kimenni a devizapiacra, dollárban, jenben, rubelben esetleg euróban kötvényt kibocsátani. Az ÁKK vezetője tisztában van azzal, hogy legalább 5 milliárd euróra volna szükség ebben az évben, a tervükben 4 md eurós devizakötvény-

⁴ Ezek sikeréről keveset tudunk, de az kiszivárgott, hogy Kínától egy 5 milliárd eurós készenléti hitelt kértünk, amit a tárgyalópartner elutasított.

⁵ Orbán Moszkvához majd egy vidéki kócerájhoz hasonlítja a brüsszeli adminisztrációt, amelynek előtte a legitimitását is kétségbe vonta, szemben az általa megnyert kétharmaddal. Jogi oldalról kétségbe vonják az Ecofin döntését.

kibocsátás szerepel. Miután a piac e hírre rendkívül rosszul reagált, mert az IMF egyezmény elvetését olvasta ki belőle, a nemzetgazdasági minisztérium elítélte az akciót.

- Április elején Kövér László is megszólalt: **„Nem mi vagyunk, akik időhúzásra játszanak. Más játszik velünk, egyrészt azért, hogy megalázzon és talán azért, mert egy újabb mély pénzügyi válságra számítanak, amely rugalmasabbá tenné a magyar kormányt.”** (Népszabadság ápr. 7-8.) A magyar fél időhúzását cáfolandó bejelentették, hogy hamarosan tárgyalóasztalhoz ülnek az érdekeltek, ám erre az IMF meglepetésének hangot adva reagált. A kormány ártatlanságát bizonyítandó más eszközt is bevetettek: hangsúlyozták, hogy nem világosak a tárgyalási előfeltételek, hogy Brüsszel újabb és újabb követelésekkel áll elő, de írásban még semmit sem tisztázott.

Ezt a semmiről semmit nem tudunk politikát azért engedhette meg magának a kabinet, mert egyfelől valóban újabb és újabb kifogásokról hallhatott a magyar közvélemény, amiben egyre kevésbé lehetett eligazodni, másfelől Brüsszel kíméletességből és udvariasságból nem akart a kormánnyal nyíltan szembenemenni. Ám amikor Martonyi János is amellet állt ki, hogy fogalmunk sincs az előfeltételekről, az Európai Bizottság szóvivőjén keresztül – még mindig rendkívül udvariasan – arra emlékeztette a magyar felet, hogy a hitel megadásához az általános jogi környezetnek kell biztonságosnak lennie, mert csak ez garantálhatja a befektetők bizalmát az országgal szemben. Másnap (április 13.) kiderül, hogy Olli Rehn január 20-án mindent előadott Fellegi Tamásnak, csak ezt nem akarták nyilvánosságra hozni, és az is, hogy március 27-én Martonyi János és Navracsics Tibor is megkapta „non paper” formájában a Velencei Bizottság kifogásait, amit a kormány nem tartott hivatalos véleménynek, és ezért nem reagált rá. Április közepén az EKB is nyilvánosságra hozta kifogásait a magyar jegybanktörvénnyel kapcsolatban (amelynek már a 2011. decemberi elfogadása előtt Barroso az újragondolását kérte).

- Április közepén tehát Brüsszel bekeményített, amire a kormány a „pávatánc”⁶ technikáját követve a „húzd meg” után az „ereszd meg” taktikájára váltott. Engedményeket tett a jegybanktörvény több pontján és felállított egy öttagú bizottságot Frankfurtban, amelynek dolga a vitás kérdések további tisztázása (tagjai: EKB, MNB, EU, IMF, NGM). S

⁶ Orbán Viktor május végén, a Századvég konferenciáján – baráti közegben lévén - megengedhetőnek vélte politikájának felfedését: mint a páva kicsit erre, kicsit arra billeg, így járja a táncát, s ő is ezt teszi, kis dolgokban enged, amivel elérheti, hogy a nagyokban ne kelljen.

ezzel egyidejűleg egyre jobban megszűntette a Széll Kálmán Tervet, amelynek bejelentésétől a túlzott deficiteljárás alóli felmentést remélte. Április 23-án meg is jelent a Széll Kálmán Terv 2.0 verziója, s egyben a konvergencia-program megújított változata. Ezen a napon Orbán Viktor előadást tartott egy brüsszeli kutatóintézetben, este pedig Barrosoval vacsorázott, amikor is pacifikálódott formáját mutatta.⁷ A megbeszélés eredményét a két fél a következők szerint adta elő:

= Barroso: Orbán Viktor megnyugtatta őket világos politikai elkötelezettsége felől arról, hogy a bejelentett jegybanki törvénymódosításokat végrehajtja, s kérte, hogy hajtsa végre az Európai Tanács kulcsfontosságú üzeneteit is.

= Orbán Viktor: lényegében elhárultak az akadályok az IMF-fel való tárgyalások előtt, az áttörés napok, legfeljebb hetek kérdése.

= Fellegi Tamás egy nappal később: jelentős mérföldkőhöz érkeztünk, sikerült megegyeznünk a vitás kérdések többségében, így megkezdődhetnek a tárgyalások az EU-val és az IMF-fel egy elővigyázatossági pénzügyi csomagról.

- Április 26-án az Európai Bizottság is megerősítette: kész megkezdeni a tárgyalásokat, mert a jegybanktörvény módosításait bemutatták, és az megfelelt a kötelezettségszegési eljárásban követelt vállalásnak. Közölték, hogy az Európai Bíróság elé viszik a másik két kötelezettségszegési eljárást (tehát kivették a tárgyalási előfeltételek közül). A tárgyalások sikeres lezárásához szükséges, hogy a kormány végrehajtsa a velencei bizottság 5 fő követelését, amire politikai garanciát kaptak Orbántól.

- Május elején az Európai Bizottság megerősítette, hogy várják a jegybanktörvény módosítását, addig nálunk pattog a labda. A kormány részéről történő időhúzás innen kezdve nyilvánvalóvá vált. Az a kabinet, amely egy nap alatt képes törvényt hozatni, június 4-re írta ki a módosított jegybanktörvényről való szavazást. S mivel tudták, hogy a tárgyalások megkezdéséhez az IMF-nek is lesz szava, és az EKB is bekavarhat⁸, ezért elővettek két

⁷ Orbán sajnálkozását fejezte ki amiatt, hogy ő Eu-ellenesnek, Barroso pedig magyar ellenesnek van feltüntetve a sajtóban, ami nem felel meg a valóságnak.

⁸ Ezt egy Fideszhez közelálló forrás tárta fel, ami bizonyítja, hogy a kormány minden feltétellel tisztában volt.

gumicsontot, a plázastopot és a trafiktörvényt, hogy ebben engednek (kupeckodó politika). A jegybanktörvénnyel pedig csak annyiban foglalkoztak, hogy az feleljen meg a Bizottság követelményeinek.

Matolcsy György le is nyilatkozta, hogy az ezen túlmenő EKB követelményekre nem voltak tekintettel.⁹ E hiányosság veszélyére május végén Simor András is figyelmeztetett. A májusi időhúzás egybeesett a görög válság mélyülésével a piaci bizalmatlanság Magyarországgal szemben ismét extra méreteket öltött. Az euró május végén meghaladta a 300 forintot, és az aukciós állampapírhozamok is emelkedtek.¹⁰ A jegybank számításai szerint – ezt a hónap végén közölte az MNB elnöke – kb. havi 30 milliárd forintos többletkiadást tesz szükségessé a hitel-megállapodás elmaradása.

- Május 31-én Barroso elnök közölte, hogy a bemutatott konvergencia-program alapján a kohéziós alapok részleges felfüggesztésének visszavonását javasolja az Ecofinnek, de nem vesznek ki bennünket a túlzott deficiteljárás hatálya alól. Áttekintették a Széll Kálmán Terv 2.0-t és a Bizottság ajánlásokat fogalmazott meg Magyarországnak, amelyek a kiépülő Orbán-rendszer több elemét is érintették. A kormány tárgyalási pozíciója ezzel gyengült, nem jött be az a várákozása, hogy a konvergencia-program majd meghatja a minősítőket és a befektetőket.

- Május 31-én az EKB elküldte kifogásait a tervezett jegybanktörvény módosításhoz, amellyel az IMF is egyetértett. Orbán Viktor ugyanakkor lenyilatkozta, hogy az ország IMF hitel nélkül is finanszírozható, Matolcsy György pedig azzal hűtötte a megállapodást követelőket, hogy akik a tárgyalásokat sürgetik, azok az ország gyámság alá helyezését akarják. A piacokon ismét krízishelyzet mutatkozott és várható volt, hogy ha a betérjesztett módon fogadják el a jegybanktörvényt június 4-én, akkor gyorsított ütemben zuhanunk a magunk ásta verembe. Valószínű ezt felismerve kérte az újonnan kinevezett tárgyalófőnök, Varga Mihály a szavazás elhalasztását, és az egyeztetések folytatását, amit Orbán elfogadott. Június 4-én a „pávatánc” újabb figurájaként csak az MNB és a PSZÁF összevonását lehetővé tevő sarkalatos törvényt módosították, a végszavazást pedig elhalasztották a

⁹ „Ha mi azonnal mindent elfogadtunk volna, nemcsak a nemzeti érdeket adtuk volna fel, hanem rossz példa lett volna az EU többi államának is.”

¹⁰ A május eleji 7,70 százalékos átlagos hozamhoz képest a hónap végén 8,42 %-on keltek el a hároméves papírok.

jegybanktvényről. Mondhatnánk, hogy Varga első csatáját megnyerte, ami igaz, de ezt csak abban a vészhelyzetben tudta elérni, ami – akárcsak január elején – Orbán Viktort meghátrálásra kényszerítette.

- Június közepén bejelentették, hogy a jegybanktvény módosításánál a továbbiakban az EKB minden kifogását figyelembe fogják venni, kivéve az alelnök és Monetáris Tanács hatáskörét, ám az utóbbiakat Simor András elnöksége alatt nem érvényesítik, s erre Orbán Viktor politikai garanciát vállalt.

- Június végén a kormány betérjesztette a jegybanktvény módosítását a parlamentnek, amelyről két héten belül dönthetnek. Eszerint a frankfurti tárgyalásokon létrejött megállapodás pontjait vették figyelembe. Négy dologban nem engedett a kabinet, az eskütétel, a jegybankelnök fizetése (ezekre Barroso még áprilisban rábólintott), a Monetáris Tanács tagjai és a harmadik alelnök. Ám ez utóbbi kettőhöz Orbán Viktor írásbeli garanciát fűzött, amelyben vállalta, hogy Simor András elnöksége alatt nem érvényesíteni. Lényegében tehát kompromisszumot kötöttek, az IMF legfőbb követelését, hogy ti. a Monetáris Tanácsnak ne legyen joga operatív döntést hozni pl. a devizatartalék felett, Orbánék elfogadták.

Június végén úgy tűnik, hogy elhárultak az akadályok a hiteltárgyalások megkezdése elől. Ám ez közel sem jelenti azt, hogy a tárgyalások folyamán nem merülnek fel újabb problémák. Varga Mihály, már, mint a magyar tárgyalódelegáció vezetője, azt nyilatkozta, hogy lehetséges, a megállapodást csak a következő évben írják alá.

Június 22-én az Ecofin megszavazta a kohéziós alapok 2013-tól való folyósításának felfüggesztéséről szóló, márciusban hozott határozat megszüntetését. A kormány ezt hatalmas győzelemként értékelte, annak bizonyítékeként, hogy Brüsszel belátta: jó úton halad a költségvetési stabilizáció. A Bizottság ugyanakkor nem mondta ki a túlzott deficit-eljárás megszüntetését, erre leghamarabb 2013 áprilisában kerülhet sor, ha valóban bizonyítani tudja a kabinet, hogy az államháztartás hiánya fenntartható módon csökkent és csökken 3 százalék alá. Egyelőre a Bizottságnak a Széll Kálmán Terv 2.0 alapján még fenntartásai vannak az idei kiigazítás tartalmát illetően is, mert abban – szerintük - a GDP 0,9 százalékának megfelelő egyszeri tételek szerepelnek.

Június 27-én Christine Lagarde arról nyilatkozott, hogy az IMF elfogadja a jegybanktvény módosítását, és részükről kezdődhetnek a tárgyalások. Június 29-én az EKB

is elküldte – a vártnál előbb - a véleményét, amely szintén elfogadta a tervezett módosításokat és hitelt adtak Orbán Viktor fogadkozásának.¹¹

2.1. Mi lehet a szappanopera hátterében?

Azt valamennyi Fideszhez közelálló forrás mindenkor megerősítette, hogy a hitel-megállapodásról tárgyaló delegáció mozgásterét kizárólag Orbán Viktor jelölte ki. A nehéz helyzetek után Fellegi Tamás és Varga Mihály is hiába nyilatkozta, hogy a továbbiakban teljes körű felhatalmazása van, mindenkor hozzá kellett tenniük, és hozzá is tették, hogy a nemzeti érdek figyelembevételével.¹² Minden kérdésről Orbán dönt, ez nem kétséges (miközben annak felelősségét a tárgyalókra hárítja). Az sem kétséges, hogy Orbán Viktor mélyen meg van győződve arról, ő tudja, mi a nemzet érdeke. Ebből következően neki mindenképpen meg kell maradnia, különben elvesz a nemzeti érdek képviselője, és gyarmattá leszünk. Ezért olyan rendszert kell létre hoznia, amelyben örökidőkre megmarad a középpontban, vagy ha más váltaná fel, annak a keze erősen kötve legyen, vagyis megbukjon. Az általa centrális erőternek nevezett új rend építése közben – ez elvi és komoly gyakorlati kérdés - minden akadályt le kell bontania, így iktatódtak ki vagy váltak formálissá a kormányzati hatalom ellensúlyai.

Hogy a miniszterelnök saját hatalmi érdekét az ország érdekével azonosítja, miközben az ország érdeke más volna, arra több bizonyíték is van. Közülük csak hármat emelnénk ki. Egyfelől a nemzetnek az lenne az érdeke, hogy a válságon mielőbb túljutva megnyíljanak a hosszabb távú anyagi gyarapodás feltételei, amihez sok egyéb mellett a jövedelem-újraelosztás átalakítására lenne szükség, ám az egykulcsos (bizonyítottan kudarcot vallott) adórendszer feladásáról a miniszterelnök nem mond le, mert ez az ő ötlete volt, s fenntartása érdekében vállalja a növekedési alapok elszorvasztását is. A jólét-emelkedés és az annak létrehozásához szükséges források apadása közti ellentmondást magában hittételekkel oldja

¹¹ Július 6-án, miután a parlament megszavazta a jegybanktörvény módosításait, az Európai Bizottság szóvivője bejelentette, hogy július 17-én megkezdődhetnek a hiteltárgyalások, és az EU visszavonta a kötelezettségzegési eljárást a jegybanktörvénnyel kapcsolatban. A forint árfolyama azonban nem követte a kedvező hírt, amiben szerepe volt a kifárasztásos technika alkalmazásának is. Az euró reggeli 286 forintos árfolyama délutánra megközelítette a 290 forintot.

¹² Legutóbb Szijjártó Péter nyugtatott meg mindenkit, hogy Varga Mihály a tárgyalásokon az ésszerűség határáig el fog menni, de a nemzeti érdeket mindig szem előtt tartja.

fel: hamarosan beérnek az átalakítás gyümölcsei, s mi leszünk Közép-Európa éllovasai.¹³ Másfelől az adósságráta-csökkentést úgy lehetne a nemzet érdekében a legkönnyebben megvalósítani, ha a kormánypolitika hitelességéből következően a kamatszolgálat csökkenne. A társadalmi áldozathozatalnak a nagysága azonban sokadrangú tétel ahhoz képest, hogy a kormányfő egyéni szabadsága ne csorbuljon. Egyéni szabadságharcát Orbán a nemzeti szuverenitásért folytatott harccal azonosítja, és ennek jövőt terhelő áráról mélyen hallgat. S nem utolsó sorban: a Századvég májusi konferenciáján elhangzottakból kiderült, hogy a kétéves kormányzás legfőbb értékének Orbán Viktor az uniós receptek elutasítását tekinti, ezen belül is eminensen azt, hogy nálunk el lehetett utasítani a válság megoldására sokak által kívülről javasolt szakértői kormány felállítását.

Minthogy azonban Magyarország nem az ötvenes-hatvanas-hetvenes-nyolcvanas évek Albániája, hanem a globalizált világ része, erősen terhelve a külső adósságoktól, Orbánnak tekintettel kell lennie a pénzpiaci szereplők viselkedésére is. Nehezen éli meg, hogy nem szabadulhat a pénzügyi kötöttségektől, az árfolyam alakulásától és az ország finanszírozásának problémájától. Ám láthatóan csak vészhelyzetben lép, erre szolgált példával az elmúlt év ősze is, amikor kénytelen volt újra felvenni a valutalapú szálát. A piacok egyértelműen jelezték, hogy bizalmukat veszítették a magyar gazdasággal szemben (leminősítések is), s ezt a bizalomvesztést kívánta pótolni a védőháló felszerelésével. Különös tekintettel arra is, hogy a múlt év őszén még csak éppen, hogy megkezdődtek a végtörlesztések¹⁴, a védeni kívánt társadalmi réteg még erős veszélyzónában volt. Ugyanakkor a kormányfő nem akart engedni megszerzett pozícióiból, az általa végigvitt rendszerátépítés eredményeiből, belpolitikailag pedig sikeresen akart kijönni az IMF-hez történt visszakuncsorgásból. Közvetlenül ez a három cél határozta meg a tárgyalásokkal kapcsolatos magatartását. Lavírozgatása – a piaci mozgásokat és alternatív megoldásokat is figyelembe véve – ebben a háromszögben zajlott, amelyet a biztonsági háló megszerzése, a centrális erőter sikereinek megőrzése és a belpolitikai támogatottság növelésének, el nem veszítésének igénye határolt körül.

¹³ Erős támasza e hitben Matolcsy György, aki szerint „a magyar tündérmese, illetve a magyar példa sikeres lesz egy éven belül”. (CNN tv június 8.) A 2013. évi költségvetési tervezet benyújtása előtt egy hónappal pedig a következőt engedte meg: „Nagyon közel állunk ahhoz, hogy jövőre egy ma senki által nem elgondolt és elképzelhető növekedési ütemet érzünk el.” (Heti Válasz május 12.)

¹⁴ Szeptember végétől váltak realizálhatókká.

Az a szempont, hogy ez rövid és hosszabb távon mibe kerül, föl sem merült, pontosabban nem vált döntést alakító faktorrá. Különösen azért nem, mert a megnőtt kamatszolgálat inkább a jövőt terheli, ami viszont felfogása szerint el fogja ezt bírni. Az EU-IMF megállapodás a piaci elemzők szerint az egyetlen út a zsákutcába keveredett gazdaság terheinek csökkentésére, ti. azáltal, hogy lehetővé teszi az ország olcsóbb finanszírozását, ami mellett növekedési források szabadíthatók fel, s vonzóbb befektetési környezetet teremt. Orbán Viktor azonban ennek az előnynek a mielőbbi megszerzéséért nem volt hajlandó, illetve erősen vonakodott feladni az elveit, mindenekelőtt a jegybank függetlenségét illetően. Április végétől lényegében már csak erre egyszerűsödtek le a kérdések.

A jegybanktörvény eredeti (2011. végi) formában való megtartása azért volt számára fontos, mert így tudta volna a kormány gazdaságpolitikájának útjába eső utolsó belső korlátot is lebontani. Tény, hogy sok mindenben engedett (a pávatánc részeként), ám a legfontosabbhoz, a kormány által kinevezésre kerülő plusz alelnökhöz és a Monetáris tanács jogkörének kiszélesítéséhez a végsőig ragaszkodott.¹⁵ Varga Mihály júniusban kifecsegte, hogy tkp. a jegybanki devizatartalék kormányzati megszerzése a tét, aminek a növekedés szolgálatába állításáról Orbán Viktor már 2011. december elején nyíltan beszélt.¹⁶

Mire tudott támaszkodni a miniszterelnök a hitel-megállapodásokat igazgató, lavírozó politikájában?

- Először is abban bízott, hogy Magyarországot az unió nem fogja magára hagyni, ezért engedni is fog. Az engedékenységre részlegesen be is következett (ápr. 23-25.). Mára azonban ez a zsarolási kártya erősen veszített az értékéből, mert kiderült, hogy akár Görögországot is futni hagyták volna, illetve, hogy további, nálunk lényegesen fontosabb, ráadásul euró-övezeti országok gazdasági problémái is megoldásra várnak.

¹⁵ E cikkelyek sértetlensége érdekében vállalt garanciát arra június közepén, hogy Simor András jegybankelnök hivatali ideje alatt eltekint az érvényesítésétől.

¹⁶ Ám miután ez hatalmas felzúdulást váltott ki a piacokon, a nemzetgazdasági miniszter kormányzóvivői tájékoztatón előadta: „A magyar devizatartalék nagy kincs, óvni kell, abból nem lehet forrásokat a gazdasági növekedést támogató programokra felhasználni.” (2011. dec. 7.)

- A belpolitikában bízhatott Orbán Viktor a támogatói táborban és a Jobbik szavazóiban is, akik fogadókészek a szabadságharcos retorikára, miközben elég tájékozatlanok a visszakérdezésre. A januári „Nem leszünk gyarmat” tünetést kifejezetten ezen erő felmutatására szervezték, amit ütőkártyának szántak az EU és IMF felé is. Márciusban ezt erősítette a „Békemenet”.
- Forrásbiztonság. A nemzetgazdasági tárca szakértői előadták Orbán Vikornak, hogy IMF hitel nélkül is finanszírozható az ország. Ezt januárban Pleischinger Gyula és Nátrán Roland nyilvánosságra is hozta, összeszámolva, hogy honnan lehet pénzt előteremteni. Az alternatív forrásszerzésben is bízhatott, igaz, ezt a piac megghiúsította, de végleg nem vetették el. Forrásként rendelkezésre állt még a lakosság pénze, amelyet állampapírok formájában bevonhatónak véltek, ti. a betétekét meghaladó hozam felajánlása mellett.¹⁷ A források kiegészítésére szolgált a magán-nyugdíjpénztári megtakarítások visszaáramoltatásának újbóli lehetővé tétele, s nem utolsó sorban azok az akciók, amelyek során az ÁKK aukcióin a forint-finanszírozási szükségletnél több papírt adott el – az emelkedő hozamok ellenére is, a „feleslegből” aztán devizát vettek és ezzel törlesztettek. Minthogy a forrásbevonásnál nem érvényesült a ráfordítás szempontja, ez is alkalmazható támasznak bizonyult. Nátrán Roland szerint a gazdasági minisztérium számításai szerint 10 százalékos hozamnál is finanszírozható a magyar gazdaság, amely információ ugyan ellentmondott Cséfalvay Zoltán kijelentésének, miszerint a cél a 7 százalék alatti hozam elérése lenne, de megnyugtatóan hatott.
- Bízott a konvergencia-program megújított változatának meggyőző, átütő erejében, az előrehozott költségvetés-készítés befektetői díjazásában.
- Hittételek. Erősen tartotta és tartja magát a kormányfő köreiben ma is az a hit, hogy egyfelől a magyar gazdaságátalakítás eredményei hamarosan

¹⁷ 2012. január és május közt 130,5 milliárd forinttal nőtt a lakossági állampapír-állomány.

megmutatkoznak, másfelől, hogy 2012 második felében már a nemzetközi konjunktúra is kedvezőbben alakul.

- S nem utolsó sorban bízhatott Orbán Viktor abban, hogy a tárgyalópartnerek kifáraszthatók, az engedmények adagolásával megtéveszthetők, az együttműködés látszata fenntartható.

Orbán Viktor alkalmazott eszközei a következők voltak:

- Kettős beszéd, szituatív viselkedés.
- Befelé a széttárt karok politikája, azaz annak bizonyítása, hogy mi mindent megtettünk, nem rajtunk múlik, hogy a tárgyalások nem kezdődtek meg. Ezt lehetett megerősíteni a külső ellenségkép fokozásával, a szabadságharcos lelkesedés folyamatos fenntartásával. Befelé szóló megnyilvánulásaiban a miniszterelnök bagatellizálta a tárgyalópartner kifogásait, hogy súlytalanítsa a közvélemény előtt a vita jelentőségét.
- Kifelé a kabinet hivatkozott arra, hogy nem kapta meg hivatalos leiratban a támasztott követelményeket, az EKB-val nincs tárgyalni valója, csak az Európai Bizottsággal, kétségbe vonta az Ecofin jogosultságát az EDP eljárás során, felemlegette a kettős mérce alkalmazását.
- Váltott csapattal játszott Orbán Viktor, cserélt a tárgyalódelegáció élén, és annak összetételében is.
- A szakmaiság látszatának fenntartására felállította Frankfurtban a jegybanktörvényt elemző grémiumot.
- A több mint egy hónapos késéssel kitűzött jegybanki végszavazással a parlamentarizmus működését kívánta bizonyítani.

Orbán Viktor a nyár elejéig ügyesen forgatta a török kártyát. S nagyobb valószínűséget adunk annak, hogy ezután is ez folytatódik, mintsem annak, hogy lesz megállapodás a

Valutaalappal és Brüsszellel. Hitük szerint már csak egy félévet kell kihúzniuk és minden jobbra fordul. Addig pedig keresik az alternatív finanszírozási módokat, növekvő nyomást gyakorolva a jegybankra a tartalékok felhasználását illetően. Hogy ez mibe kerül, és hogyan lesz 2013-ban folytatható, senkit sem érdekel. („A hídon akkor kell átmenni, amikor odaérünk”). Mint ahogy az sem, hogy a magyar kormány és egyáltalán Magyarország rendkívül leértékelődött a nemzetközi közvéleményben, s ami még fájóbb, a befektetői körökben.

Irodalom a tárgyalások történetéhez:

- Budapest felett az ég. Közeleg a döntés. Figyelő, ápr. 12.
- Kölcsönös bizalmi deficit. Figyelő, ápr. 19.
- Brüsszel és Orbán. Torkig lettek. Magyar narancs, ápr. 19.
- Programra várva. Figyelő, ápr. 19.
- Csapdából kudarcba / Várhegyi Éva/ Magyar narancs, ápr. 19.
- Ismét a gazdasági szuverenitásról /Bod Péter Ákos / Heti válasz, ápr. 26.
- Húzd meg - ereszd meg. Figyelő, jún. 7.
- Sötétben tapogatódzunk /Varga Mihály –int/ Népszabadság, jún. 29.
- Tankönyvi példát hajtunk végre /Cséfalvay-int/ Figyelő, márc. 29.

3. Széll Kálmán Terv 2.0 – megújított konvergencia-program

Márciusban, amikor a tárgyalások elakadása és a tárgyalópartnerekkel szemben felerősödő harcossá válás, az Ecofin és az EB bekeményítése nyomán romlottak a magyar gazdaság monetáris mutatói, a Nemzeti Fejlesztési Minisztériumhoz közelálló fideszesek azt javasolták, hogy a piacok megnyugtatósára „új storyval” kell előállni. Ez pedig lehetne a Széll Kálmán Terv megújítása, amely egy évvel korábban sikeresen debütált. Matolcsy György is felvetette egy Heti Válaszbeli könyvrecenziójában, hogy új adószervezet¹⁸ kellene, mégpedig a következő:

- az áfa-kulcsoknál be kellene vezetni még a 15, 21 és a 30 százalékos mértéket is,
- pénzügyi tranzakciós adóra lenne szükség (Tobin adó, amit az EU is javasolt),

¹⁸ Matolcsy emberemlékezet óta csak adókban tud gondolkodni.

- a 30 fő alatti cégeknél egyszerűbb vállalkozási adózást alakítanának ki,
- szabad vállalkozói zónát építenének ki,
- az önkormányzatok által beszedendő ingatlanadókat vezetnék be,
- az élők munkaadókat mérsékelnék.

A történések utólagos ismeretében az említett ötletek korántsem maradtak elvarratlanul, egyrészt bekerültek a legújabb nemzeti konzultáció kérdéseibe, másrészt részben megfogantak a 2013. évi költségvetésben, illetve a konvergencia-programban¹⁹.

Kezdetben csak a Széll Kálmán Terv tavalyi változatáról kezdtek letörölni a port. Cséfalvay Zoltán március végén adott Figyelőbeli interjújában arról szólt, hogy a 2012-re jelzett 550 milliárd forintos kiigazításból most 465 milliárdnál tartanak, de ha teljesítik, akkor rendben lesz az idei költségvetés, amelyben a vártnál (0,5%) alacsonyabb GDP növekedés (0,1 %) miatt csúszás mutatkozik. Elmaradást jelzett a rokkantnyugdíjasoknál, az önkormányzatok és a közlekedés átalakításánál. Ám ekkor még az államtitkár úgy vélte, hogy a 2013. évi hiánycélhoz látni kell majd az első félévi (2012. évi) GDP alakulást, s így „összre, a költségvetés tervezésének idejére már viszonylag tiszta képet kapunk a növekedési kilátásokról”. Ekkor még szó nem volt előrehozott 2013. évi költségvetés-készítésről.

Mivel azonban az EB előrejelzése 2013-ra 3,6 százalékosra tette a GDP arányos államháztartási hiányt, és Orbán Viktor keményen kiállt amellett, hogy a kohéziós pénzek folyósítását nem függeszthetik fel, a korrekcióra fel kellett készülni. A konvergencia-programot április végéig egyébként is felül kellett vizsgálni, s így született meg – rohamtempóban – április 23-án az új program, amely a konvergencia-programon túl tartalmazta a nemzeti reformprogramot is, és hogy arca legyen, elnevezték Széll Kálmán Terv 2.0-nak. Bejelentése azt is üzenté, hogy nem sikerült teljesíteni az 1.0 verziót, amely 2013-ra 337 milliárd forintos kiigazítást helyezett kilátásba. A 2,2 százalékra előirányzott 2013. évi deficitcél tartásához első nekifutásra is legalább 400 milliárd forintos kiigazítási igény körvonalazódott.

¹⁹ Békesi László Matolcsy György ötleteit úgy minősítette, hogy ha ezzel megyünk az IMF-hez, akkor körberöhögnek bennünket és nem lesz megállapodás. Július elején kiderült: a járulékkulcsokat valóban csökkentik, bizonyos körben, és a kisebb cégek újabb átalányadózási lehetőséget kapnak. Vagyis majdnem minden megvalósult, tehát komolyabban kellene vennünk a nemzetgazdasági miniszter könyvrecenzióit.

3.1. A bemutatott fejlődési pálya főbb paraméterei

A bemutatott konvergencia-program²⁰ csupán két vonatkozásban fedte le pontosan a 2011 áprilisában nyilvánosságra hozottat. Egyrészt ugyanazon időtávra, 2015-ig szólóan adott prognózist, másrészt az államháztartás hiányát a GDP arányában a korábban vállaltakkal pontosan megegyezően tartalmazta. Ezúttal egyetlen növekedési pályát vázolt, szemben a tavalyi konzervatív és dinamikus változatokkal. (Konzervatívnak azt nevezte, amelyben a Széll Kálmán Terv hatásai késleltetve és nem teljes mértékben bontakoznak ki. Ez szerényebb növekedési dinamikát tartalmazott, mint a dinamikus változat. S bár a program szerzői megjegyezték, hogy „a terv tényleges megvalósulása 80 %-os valószínűséggel ezen két pálya között helyezkedik el”, komolyan igazán a konzervatív változatot vették, ami kitűnt abból, hogy az államháztartásra vonatkozólag csak ennek a pályának az adataival számoltak.)

Az egy évvel ezelőtti vélekedésekhez képest a különbség egyfelől a jóval alacsonyabb növekedési, másfelől a magasabb inflációs és foglalkoztatási pályában, harmadrészt a kevésbé meredeken csökkenő államadósság-ráta tekintetében ütközik ki. A továbbiakban számszerűen is bemutatjuk az eltéréseket, mindenkor a konzervatív változathoz viszonyítunk, mert a dinamikus pályát már tavaly is csak Matolcsy álmai közé (mára tündérmeséi közé) soroltuk.

1. táblázat

A GDP növekedési üteme

(előző év = 100 %)

	2011	2011 tény	2012	2013	2014	2015
2011. április						
Dinamikus változat	3,2	1,6	3,6	4,8	5,2	5,5
Konzervatív változat	3,1		3,0	3,2	3,3	3,5
2012. április	1,7		0,1	1,6	2,5	2,5

²⁰ A következő lépés címszó alatt jelent meg a Széll Kálmán Terv 2.0 verziója, amely a konvergencia-programot is tartalmazta.

Különbség, %-pont*	-1,4		-2,9	-1,6	-0,8	-1,0
--------------------	------	--	------	------	------	------

Forrás: Magyarország Konvergencia Programja 2011. április és A következő lépés, 2012. április

* A 2012. áprilisi program a 2011. évi konzervatív változathoz képest.

Az egy évvel ezelőtti elképzelés szerint 2015-ig 17 százalékkal bővült volna a magyar gazdaság, ami évi átlagban 3 százalékos dinamikát tett volna ki. Ez az ütem elég lett volna ahhoz, hogy megkapaszkodjunk a visegrádiak középmezőnyében, és talán arra is, hogy valamit behozzunk a fejlett országokkal szembeni lemaradásunkból. Ám ez füstbe ment terv marad, már az első évben is kb. csak a fele teljesült a várt dinamikának, pedig 2011-ben még nem voltak megszorítások. A Széll Kálmán Terv 2.0 (SZKT 2.0) szerzői a gyengébb pályát kizárólag a kedvezőtlenebbé váló külső környezettel magyarázzák. Holott a hazai fogyasztást igen kevésbé indokolja például a görög válság, és alapvetően a beruházások példátlanul rossz pályája sem a spanyol, vagy az ír problémák következménye. Megítélésünk szerint a SZKT 2.0-beli pálya a reális lehetőségekhez képest még így felültervezett.

2. táblázat

Beruházások alakulása

(előző év = 100 %)

	2011	2011 tény	2012	2013	2014	2015
2011. április						
Dinamikus változat	6,4	-5,5	8,0	8,4	11,4	11,9
Konzervatív változat	5,7		5,3	6,0	5,7	5,8
2012. április	-5,4		-2,3	0,3	3,5	3,5
Különbség, %-pont	-0,3		-7,6	-5,7	-2,2	-2,3

Forrás: Magyarország Konvergencia Programja 2011. április és A következő lépés, 2012. április

* A 2012. áprilisi program a 2011. évi konzervatív változathoz képest.

Ha a növekedési tényezőket sorra vesszük, kitűnik, hogy az egy évvel korábban vázoltnál a legnagyobb lemaradás az állóeszköz-fejlesztések tekintetében mutatkozik. Az ismert szabályozási és gazdaságpolitikai környezet mellett ezen nincs is mit csodálkozni, csodálkozni inkább azon kell, hogy ha a program írói is ennyire tisztában vannak a helyzettel, még ha nem is mondják, miért nem tesznek ellene. A 2. táblázat adataiból a magyar gazdaság súlyos leszakadása olvasható ki. Szövegszerűen – és ezt megismételte Matolcsy György a 2013-as költségvetés pályájának bemutatásánál – 2013-ban már jelentős beruházási fordulat várható. A 2. táblázatból azonban ez nem olvasható ki, a 0,3 százalékos többlet inkább stagnálást jelent.

A háztartások fogyasztási kiadásainak alakulása
(előző év = 100 %)

	2011	2011 tény	2012	2013	2014	2015
2011. április						
Dinamikus változat	3,2	0	2,6	4,9	4,2	4,2
Konzervatív változat	3,1		2,2	2,4	2,5	2,7
2012. április	0		-1,4	0,3	2,5	2,6
Különbség, %-pont	-3,1		-3,6	-2,1	0	-0,1

Forrás: Magyarország Konvergencia Programja 2011. április és A következő lépés, 2012. április

* A 2012. áprilisi program a 2011. évi konzervatív változathoz képest.

A 3. táblázat a Matolcsy-féle szja-csökkentésre, fogyasztás-növekedésre építő gazdaságpolitika totális kudarcát mutatja. Sejtjük, hogy a választási ciklushoz igazodva ugrik meg a fogyasztás 2014-15-ben, s éri el, ill. haladja meg a GDP ütemét, ám ha valóban így lesz, akkor megint birkózhatunk az ikerdeficit problémájával.

Az áru- és szolgáltatás-export alakulása
(előző év = 100 %)

	2011	2011 tény	2012	2013	2014	2015
2011. április						
Dinamikus változat	9,7	8,4	10,8	12,3	12,5	12,5
Konzervatív változat	9,7		10,5	12,1	11,6	11,7
2012. április	8,4		4,7	8,8	10,5	10,5
Különbség, %-pont	-1,3		-5,8	-3,3	-1,1	-1,2

Forrás: Magyarország Konvergencia Programja 2011. április és A következő lépés, 2012. április

* A 2012. áprilisi program a 2011. évi konzervatív változathoz képest.

Az exportpálya azon feltételezésen alapszik, hogy a világ és az Eu-27 növekedési üteme 2013-tól visszaáll a 2011. évi szintre (1,4, ill. 4,3 %), de a magyar gazdasággal szembeni külső kereslet erősen dinamizálódik. A 2012. évi 2,5 százalékos bővülés 2013-ban 5,4 százalékra nő, ezt követően pedig évi átlagban 7 százalékos lesz. Vagyis azt feltételezi, hogy az unión kívüli piacainkon robbantani tudunk, ám erre nem látunk esélyt, még akkor sem, ha a világgazdaság motorjai Ázsiára és Dél-Amerikára tevődnek át. Ezekre a piacokra is nagy mennyiségben csak a multiknak van betörési esélye (ezeket meg mindegyre elutáljuk!). Az első negyedévi alig 1 százalékos teljes exportnövekedés mellett a 2012-re tervezett 4,7 százalékos még akkor is túlzottnak tekinthetjük, ha az esztendő második felében valóban mutatkozik valami konjunktúrajavulás a külső piacainkon.

5. táblázat

Az áru- és szolgáltatásimport alakulása
(előző év = 100 %)

	2011	2011 tény	2012	2013	2014	2015
2011. április						
Dinamikus változat	9,8	6,3	10,9	12,6	13,0	12,9
Konzervatív változat	9,7		10,4	12,2	11,8	11,8
2012. április	6,3		2,8	8,0	10,9	10,9
Különbség, %-pont	-3,4		-7,6	-4,2	-0,9	-0,9

Forrás: Magyarország Konvergencia Programja 2011. április és A következő lépés, 2012. április

* A 2012. áprilisi program a 2011. évi konzervatív változathoz képest.

A 4. és 5. táblázatból kiolvasható, hogy a mostani program készítői a korábbiaknál nagyobb húzóerőt tulajdonítanak a nettó exportnak, amiből visszafelé az is következik, hogy egyáltalán nem bíznak a belső piacok húzóerejében, illetve, hogy e tekintetben bármit is lehetne tenni 2014 előtt.

Az infláció alakulása

(előző év = 100 %)

	2011	2011 tény	2012	2013	2014	2015
2011. április						
Dinamikus változat	4,0	3,9	3,4	3,1	3,0	3,0
Konzervatív változat	4,0		3,4	3,0	3,0	3,0
2012. április	3,9		5,2	4,2	3,0	3,0
Különbség, %-pont	-0,1		+1,8	+0,8	0	0

Forrás: Magyarország Konvergencia Programja 2011. április és A következő lépés, 2012. április

* A 2012. áprilisi program a 2011. évi konzervatív változathoz képest.

Az infláció pályája magasabb, mint a korábban feltételezettek, és csak 2014-re jelzi az MNB inflációs célkitűzésének teljesülését. Ilyen pálya mellett extra merészség az alapkamat 2013 előtti mérséklésére számítani, ha szigorúan ragaszkodunk a Monetáris Tanács inflációs célkitűzés rendszerével operáló antiinflációs politikájához. A hitelesség-növekedés még javíthatja a kamatpályát – ettől függetlenül is, ám attól tartunk, hogy az Orbán-kabinet akkora bizalmi deficitet halmozott fel rövid idő alatt, amekkorát a ciklus hátralévő ideje alatt már nem tud ledolgozni.

A foglalkoztatás alakulása**(előző év = 100 %)**

	2011	2011 tény	2012	2013	2014	2015
2011. április						
Dinamikus változat	0,7	0,8	2,3	3,0	2,9	2,8
Konzervatív változat	0,7		2,0	1,7	1,6	1,5
2012. április	0,8		1,2	2,2	3,0	3,4
Különbség, %-pont	+0,1		-0,8	+0,5	+1,4	+1,9

Forrás: Magyarország Konvergencia Programja 2011. április és A következő lépés, 2012. április

* A 2012. áprilisi program a 2011. évi konzervatív változathoz képest.

A 7. táblázatból látható, hogy a mostani tervkészítők még a dinamikus pályánál is gyorsabb foglalkoztatás-javulásról álmodtak ez év tavaszán. Minden bizonnyal politikai megrendelésre dolgoztak, hiszen a növekvő munkakeresleti dinamika nincs összhangban a nyomott belső keresletet tükröző GDP pályával. Lehetséges persze, hogy amiként a 2012. évi kb. 60 ezer fős foglalkoztatási többlet, úgy a további szaporulat is a közmunkák kiterjesztéséből adódik, ennek a kalkulációnak a számait olvashatjuk ki a 7. táblázatból. Ebben az esetben a nyomor növekedésének és több generációkra való átörökítésének kell bekövetkeznie, ami a felső rétegek elszállása mellett súlyos társadalmi feszültségeket von maga után.

A munkanélküliségi ráta alakulása
(előző év = 100 %)

	2011	2011 tény	2012	2013	2014	2015
2011. április						
Dinamikus változat	10,9	11,0	10,4	8,8	7,3	5,9
Konzervatív változat	10,9		10,5	9,9	9,3	8,7
2012. április	10,9		10,9	10,3	9,5	8,9
Különbség, %-pont	0		+0,4	+0,4	+0,2	+0,2

Forrás: Magyarország Konvergencia Programja 2011. április és A következő lépés, 2012. április

* A 2012. áprilisi program a 2011. évi konzervatív változathoz képest.

Talán a 8. táblázat adatai állnak legközelebb a ténylegesen várható pályához, ahhoz, hogy a nyomott növekedés mellett a munkanélküliség csak lassan húzódik vissza. A 7. és a 8. táblázat közti ellentmondást nehezen feloldhatónak véljük.

A bruttó adósság alakulása a GDP százalékában

	2011	2011 tény	2012	2013	2014	2015
2011. április	75,5	80,6	72,1	69,7	66,7	64,1
2012. április	80,6		78,4	77,0	73,7	72,7
Különbség, %-pont	+4,9		+6,3	+7,3	+7,0	+8,6

Forrás: Magyarország Konvergencia Programja 2011. április és A következő lépés, 2012. április

* A 2012. áprilisi program a 2011. évihez képest.

2011 áprilisában az államadósság-ráta pályáját csak a konzervatív változatra számították ki. Ehhez képest látható, hogy a mostani feltételezések szerint nagy csúszások mutatkoznak, aminek a meghatározó tényezője a 2011. évi bázisszint feltételezettnél 5 százalékponttal magasabb mivolta. Ennek hátterében főként a végtörlesztéssel elgyengített forintárfolyam hatása áll. A kiindulási szinttől függetlenül is lankásabban csökkenő államadósságráta-pályát nem magyarázza az egy évvel ezelőttivel megegyező hiánypálya, a mérséklődőnek feltételezett kamatszolgálat (mérséklődő hozamszintekből adódóan) és a prognosztizált időszakon keresztül mindvégig azonosra (299,4 forint) vett euróárfolyam. A rosszabb pálya feltételezhetően a gyengébb növekedésből adódik. A még 2015-ben is 70 százalék felett tanyázó GDP-arányos államadósság azt is üzeni, hogy valóban messze vagyunk még az euróövezetbe való belépéstől.

3.2. A Széll Kálmán Terv 2.0. általános jellemzői

A SzKT 2.0 első kétszáz oldala a nemzeti reformprogramot tartalmazza, amivel nem érdemes foglalkoznunk. Egyrészt, mert az eddig ismerteknél nem mond semmivel sem többet (vagyis minden maradt tisztázatlanul), másrészt, mert közhely-gyűjtemények tára. Olyan általános szövegeket tartalmaz, amelyeket bármely közigazgatás hallgató meg tudna fogalmazni minden konkrétum nélkül. E tekintetben semmi különbséget nem látunk a régi, szocialista rendszerbeli előterjesztésekhez képest. Elégséges egyetlen példával bizonyítanunk, hogy a nemzeti reformprogramban összefoglaltakból semmi érdemi mondanivaló nem vehető ki. Példánkat az agyonpátyolgatott kisvállalkozói körre vonatkozó fejezetrészből vesszük, amely „A kisvállalkozások adózásának egyszerűsítése” címet viseli. E rövid fejezetben a következők olvashatók:

„A kisvállalkozások számára szükségesnek látjuk egy átláthatóbb, a jelenleginél egyszerűbb adózási keretrendszer kialakítását. Célunk, hogy ne csupán egyes elkülönült csoportok számára nyújtsunk a jelenleginél kedvezőbb megoldást, hanem a kisvállalkozások adózásának általános szabályai váljanak egyszerűbbé. Fontos szempont, hogy a kialakítandó rendszer ne állítson nehezen átugorható korlátokat a nagyobb növekedési potenciállal bíró vállalkozások számára, azaz a vállalkozás méretének növekedésével, az egyes kategóriák közti váltásokkal ne nőjenek ugrásszerűen a vállalkozók terhei. Ugyancsak a növekedés ösztönzése érdekében fontos, hogy a kialakítandó rendszer ne rójon aránytalan terheket a

kialakítandó szabályok szerint adózó vállalkozókra egyes, a növekvő vállalkozásokra jellemző tevékenységek – így beruházás és alkalmazottak felvétele – esetén.

A fenti kritériumoknak megfelel egy pénzforgalmi szemléletű, reáltevékenység alapú adózás bevezetése a mikro- és kisvállalkozások számára. Ez hasonló szemléletbeli áttörést jelenthet a kisvállalkozások adózásában, mint az egykulcsos adó bevezetése a foglalkoztatottak világában. Az adóalap meghatározásához nem szükséges bonyolult eredmény-kimutatás, csupán a bevételek és kiadások nyilvántartása. Ez az adózási forma rendkívül kedvező a növekvő vállalkozások számára, mivel a vállalkozás fejlesztése érdekében visszaforgatott jövedelem csökkenti az adólapot. A megoldás egyúttal lehetőséget teremt egyes, a legkisebb vállalkozások esetében szükségtelen absztrakciók megszüntetésére – így a vállalkozásból származó tőke- és a munkajövedelmek mesterséges elkülönítésének, illetve a nyereség és az osztalék elkülönült adóztatásának megszüntetésére is.” Hozzáteszik még, hogy ezt a pénzforgalmi szemléletű adóztatást szükségesnek tartják kiegészíteni „pénzforgalmi áfa-elszámolással”, ám erről éppen úgy nem tudni meg semmi konkrétumot, mint ahogy az adóról sem. A konvergencia-programban többet nincs szó erről az adófajtáról, sőt, arról sem, amit korábban beígértek, hogy ti. az EVA-t kivezetik 2012 végén.

A „nemzeti reformprogram” rizsái helyett a továbbiakban a SZKT 2.0.-ban szereplő konvergencia-programmal foglalkozunk. A 2011 áprilisában készült anyag felülvizsgálatából megszületett programot összefoglalva a következőképpen jellemezhetjük:

1. A programot nem a hosszú távú ésszerű átalakítás szükségessége, hanem a félelemből adódó rövid távú kényszer szülte. Orbán Viktor jogosan félt attól, hogy nem tud magyarázattal szolgálni arra a 145 milliárd forintos forrásmegvonásra, amit az Ecofin kilátásba helyezett, ráadásul a választások előtti évben. Ezért kiadta az utasítást: a deficitpálya csökkentését meggyőzően bizonyító anyagot kell készíteni, s a koncepciótlanságból meg a politikai gyávaságból ez hordódott össze.
2. A program írói váltig állítják, hogy annak nagyobb része a kiadások csökkentésén alapszik, a számok nem ezt bizonyítják.

Az államháztartás pozícióját befolyásoló intézkedések

	2012	2013
Költségvetési szervek, fejezeti és egyéb központi kezelésű előirányzatok kiadásainak mérséklése	44,7	44,7
Gyógyszer-támogatási kiadások csökkentése	10,0	40,0
Helyi önkormányzati rendszer egyenlegjavulása	60,0	90,0
Távközlési szolgáltatási adó bevezetése	30,0	52,0
Fordított áfa bevezetése a mezőgazdaságban	10,0	15,0
E-útdíj emelt szintű bevezetése	0	75,0
Nagyvárosi tömegközlekedés központi kv-i támogatásának csökk.	0	10,0
Kutatási és technológiai Innovációs Alap részére nyújtott központi támogatás megszüntetése	0	25,2
A többségi állami tulajdonban lévő gazdasági társaságok közfeladat ellátási kötelezettségének módosítása	0	20,0
Pénzügyi tranzakciós illeték bevezetése	0	130-228
Energiaszolgáltatók jövedelemadójának fenntartása, bővítése	0	55,0
Biztosítókat terhelő ágazati adók összevonása, átalakítása	0	15,0
Kisadók megszüntetése	0	-5,0
Összesen	155	567-665

Forrás: A következő lépés, Széll Kálmán Terv 2.0 - 2012. április

A táblázatbeli felsorolásból a helyi önkormányzatok egyenlegjavulásáról nem tudni pontosan, hogy az a kiadások vagy a bevételek átalakításából ered-e. Ám ha arra gondolunk, hogy ennek háttérében feltételezhetően nem újabb önkormányzati adók kivetése, hanem az önkormányzatoktól átvett oktatási és egészségügyi, kulturális feladatok finanszírozása húzódhat meg, akkor nagyon is óvatos becslés, ha az egyenlegjavulásnak legalább a felét a kiadások faragásának számlájára írjuk. Nagyvonalúan az állami cégek közfeladat-ellátásainak csökkentését is a kiadások

csökkentéséhez soroltuk, holott az nagy valószínűséggel bevétel-növekedést kell, hogy jelentsen. Megjegyezzük, hogy a táblázatot az eredeti szövegből vettük. Ha összeadjuk a 2012-es tételeket, akkor abból 10 milliárd hiányzik. Csak a feltüntetett 144 milliárdos kiigazításhoz mérten jön ki az említett csoportosítással az az 58 százalékos arány, amelyre az anyag hivatkozik.

A 2013-ra vonatkozó oszlop adatait már jól adták össze. Ha az alsóértéken szereplő 567 milliárd forinthez viszonyítjuk a kiadásokat, amelyek becslésünk szerint 184,9 milliárd forintot tesznek ki, akkor az arány 32,6 százalékos, s nem pedig 53 százalékos, mint amiről az SZKT 2.0. szövege vélekedik. Ám, ha ehhez hozzátesszük azt is, hogy Matolcsy György a 2013. évi költségvetés alappályájának bemutatásokat a pénzforgalmi tranzakciós illetékből származó bevételt 280 milliárd forintban határozta meg²¹, akkor nemcsak a stabilizáció összege változott, hanem tovább csökkent a kiadásra eső kiigazítási hányad (27,8 %-ra).

Ha szigorúan csak a mennyiségi arányokra vagyunk tekintettel, akkor megállapíthatjuk, hogy a SZKT 2.0. „reformcsomag” nagyobb része 2013-ban a bevételek növeléséből és nem a kiadások csökkentéséből áll, mint ahogy azt a kabinet hirdeti. Ám a kiadáscsökkentés zöme sem valóságos reform, hanem sima fűnyírás, vágás, aminek a megoldását az érintetteknek kell megoldani, az államigazgatási szerveknek, az önkormányzatoknak és a cégeknek.

Megjegyezzük, hogy a kisadók eltörlése címszó alatt szereplő 5 milliárd forintos adócsökkentéssel szemben néhány oldallal később 2 milliárdot olvashatunk, ott, ahol felsorolják, hogy milyen adók értendők ide: a gyógyszerár szolidaritási díj, a magánszemélyek 98 százalékos különadója²² és a katasztrófavédelmi hozzájárulás.

²¹ A bemutatott költségvetésben 283 milliárd forint szerepelt.

²² Megszüntetését az jelentené, hogy csak az előző kormány alatt kapott végkielégítéseket adóztatták ezzel a magas kulccsal (visszamenőlegesen is!), az Orbán-kabinet ettől megkímélné az általa kinevezetteket.

3. Mivel a költségvetési stabilizáció nagyobb részt olyan unortodox bevételeken alapszik, amelyek rontják a gazdaság versenyképességét, s ezt hosszú távon is fenn kívánják tartani, ebből a programból, ebből a szempontból is a leszakadás pályája rajzolódik ki. A bemutatott növekedési pálya már önmagában is jelezte ezt, s akkor még nem szóltunk arról, hogy valamennyi elemző még ezt is optimistának tartja. Az unió 2013-ra 1 százalékos növekedést jósol a magyar gazdaságnak, s ma már az elemzők, piaci előrejelzők többsége is ezzel ért egyet, illetve ennél is alacsonyabbat jelez. Az MNB szerint 2013-ban 0,8 százalékkal nőhet a magyar gazdaság a benyújtott költségvetés alapján. Mindezek alapján nem a felzárkózás, a konvergencia programja a SZKT 2.0., hanem a divergenciáé, a lecsúszásé.
4. A program első ránézésre valóban teljesíti a mérséklődő deficit- és államadósságráta pályát, ám e mennyiségi elegettevés háttérében olyan strukturális változások (minőségi hatás) játszódnak le, amelyek rendre tovább rontják a magyar gazdaság növekedési potenciálját, ami az anyagot írók véleménye szerint is 0 közelébe süllyedt.
5. A kiadások e verzió szerint nem csökkennek, nem úgy, mint a Széll Kálmán Terv 1.0-ben, a kormány tehát lemondott az érdemi átalakításokról, mint ahogy arról a várakozásáról is, hogy az egykulcsos, arányos személyi jövedelemadó-rendszernek lesz érdemi növekedést gerjesztő hatása.
6. A SZKT 1.0 verziója arra a feltételezésre épült, hogy a munkaerő-kínálat bővítése majd növekedési tényezővé válik. E várakozás azonban nem jött be, 2012-ben is csak a közfoglalkoztatás szélesítése jelenti a munkaerő-kereslet fokozódását. Az anyag nem tartalmaz olyan foglalkoztatás-politikát, amelynek következtében érdemben javulhatna a primer foglalkoztatás. Sőt, a növekedési tényezők gyengítésén keresztül ez ellen hat.
7. Az „adócsökkentés kormánya” az adócentralizáció mérséklése terén alig mutat fel eredményt. Számításaik szerint a GDP-hez mért centralizáció a következőképpen alakul: 2011-ben 36,7 %, 2012-ben 38,2 %, 2013-ban 37,9 %, 2014-ben 37,5 %, 2015-ben 37,1 százalék. 2012-ben tehát erősödik a centralizáció, és 2013-ban csak 0,3 százalékponttal csökken, ami érzékelhetetlen, ám ha a tervezettnél kisebb lesz

a növekedés, akkor még erre sem számíthatunk.²³ A 2014-re jelzett számottevő mérséklődés alapja csak a „felfutó” növekedés lehet, a tényleges adómértékek csökkentéséről nincs szó az anyagban (a már említett kisadók eltörlésén túlmenően). A jelzett pálya szerint még 2015-ben sem érünk el a 2011. évi centralizáció mértékét. Megjegyezzük, hogy az ismertett adatok az adóelvonásokra vonatkoznak, a tényleges jövedelemcentralizáció ennél legalább 10 bázisponttal magasabb. Ennek nagyságáról nincs információnk. Csak azt látjuk, hogy a kabinet az érdemi adótételeket előszeretettel kereszteli át hozzájárulásra vagy illetékre. Nincs információnk arról, hogy vajon ezeket az elemeket belevették-e a centralizációs ráta számításába.

8. Bármelyik kiigazítási elemet nézzük, mindegyiknek számos hátulütője van. Az általános elvonás a közszféra sokadik megsarcolását jelenti, koncepció nélkül – ugyanez vonatkozik az önkormányzatokra is -, ami megkérdőjelezi a működőképesség fenntarthatóságát. A gyógyszerkassza további megvágása apasztja a gyógyszerkínálatot, a patikák kényszerű bezárását eredményezheti és nem utolsó sorban a gyógyszerek árának emelését. A 2011. évi 360 milliárd forintról 2013-ra 140 milliárd forintra apasztott támogatásoknak nem lehet más következménye. A kivont gyógyszereket ma kb. egymillió beteg használja. Emellett teljesen megszűnik az egyedi méltányossági gyógyszer-támogatás is. A BKV támogatás csökkentése is azt eredményezi, hogy a végén a fogyasztón csattan az ostor, így vagy úgy. A kutatások, az innováció alapjainak megsarcolása szintén az orbáni gyakorlat folytatását jelenti. Holott, mint az egykori gazdasági miniszter nem győzi hangsúlyozni igazán e téren tudnánk a versenyképességünket javítani.²⁴(A unortodox adókról külön pontban írunk.)

9. A számok kuszasága arra utal, hogy a több variációban és menetben készülő anyag összefésülésére már nem futotta a kivitelezők energiája. Így fordulhatott elő a már említett összeadási hiba, s így maradhattak benne az anyagban azok a különböző

²³ Heim Péter azt sem zárja ki, hogy 2013-ban is recesszióban lesz a magyar gazdaság.

²⁴ Interjú Chikán Attilával – 168 óra 2012. június 18.

adatok, amelyek ugyanarra a mutatóra vonatkoznak. Ebből következően nem lehet tudni, hogy melyik számot tekintjük mérvadónak. Előfordul, hogy ugyanarra a tényezőre nézve (közösségi fogyasztás) az előjelek is különbözőek. Csak remélni merjük, hogy a Brüsszelnek kiküldött anyagban ilyen szarvashibák már nem fordultak elő.

3.3. Az EU Bizottságának ajánlásai a magyar gazdaságpolitika számára a Széll Kálmán Terv 2.0 áttekintése után

„A Bizottság 2011 júliusában öt országspecifikus ajánlást terjesztett elő a gazdasági és strukturális reformokra irányuló magyar szakpolitikák kapcsán. Az Európai Unió Tanácsa 2011 júliusában elfogadta ezeket az ajánlásokat, amelyek az államháztartásra – és így a költségvetési irányításra –, a munkaerőpiacra és az üzleti környezetre (az adminisztratív terhek csökkentésére és a nem banki finanszírozáshoz való hozzáférés javítására) vonatkoztak. 2011 novemberében a Bizottság közzétette a 2012. évi éves növekedési jelentést, amelyben javaslatokat fogalmazott meg a 2012. évi nemzeti és uniós szintű cselekvési prioritások kapcsán szükséges egyetértés kialakításához, és arra bátorította a tagállamokat, hogy a 2012. évi európai szemeszter keretében hajtsák végre az említett prioritásokat.

Magyarország ezen előzmények után 2012 áprilisában benyújtotta nemzeti reformprogramjának és konvergencia-programjának aktualizált változatát. A jelen munkadokumentum a 2011. évi országspecifikus ajánlások végrehajtásának állását értékeli, illetve a 2012. évi éves növekedési jelentés és a legújabb magyar szakpolitikai tervek fényében azonosítja Magyarországnak jelenlegi szakpolitikai kihívásait.

Átfogó értékelés

Magyarország vegyes eredményeket ért el a 2011. évi tanácsi ajánlások megvalósításában. A Tanács 2012. januári határozatában megállapította, hogy Magyarország nem tett eredményes intézkedéseket a túlzott hiány-eljárás keretében kiadott tanácsi ajánlásra válaszul, és ezért márciusban új ajánlást bocsátott ki, amelynek nyomán a magyar hatóságok áprilisban további konszolidációs intézkedésekről döntöttek. A Költségvetési Tanács jogkörét kiszélesítették, de az továbbra sem foglal

magában alapvető fontosságú feladatokat (például makroszintű költségvetési alapadatok rendszeres közzétételét), és a többéves költségvetés-tervezés is indikatív jellegű maradt.

A kormány átfogó strukturális reformprogramjának több eleme a munkaerőpiacra irányul, e területen jelentős előrelépés történt. Mindazonáltal az adózás, a nők munkaerő-piaci részvételének ösztönzése vagy az aktív munkaerő-piaci intézkedések terén hozott szakpolitikai intézkedések nem voltak teljes körűek, vagy egyéb problémákat okoztak. Az üzleti környezet javítására is indultak programok, ezek előrehaladása azonban nem egységes.

A 2011 júliusában azonosított, majd a 2012. évi éves növekedési jelentésben megerősített kihívások ezért továbbra is érvényesek. A költségvetési konszolidáció sürgető kihívás, de a fenntartható, beruházás-alapú növekedés feltételeinek előmozdításához tágabb körű reformok is szükségesek. Magyarország a következő tartós kihívásokkal szembesül: az aktivitási és a foglalkoztatási ráta emelése, az aktív munkaerő-piaci intézkedések és – különösen az oktatás terén – a társadalmi befogadás javítása, a színvonalas és megfizethető gyermekgondozási létesítményekhez való hozzáférés bővítése, az adminisztratív terhek csökkentése és az üzleti környezet javítása, valamint a közigazgatás átláthatóságának és színvonalának javítása.

Magyarország 2012. évi nemzeti reformprogramja és konvergencia-programja olyan jelentős intézkedéseket sorakoztat fel, amelyek (esetleg szükséges) pontosítása és végrehajtása elősegítheti a fő kihívások eredményes megválaszolását. Mindazonáltal lépéseket lehetne tenni annak érdekében, hogy a szakpolitikai döntéshozatal során egységesebben és hatékonyabban támogassák e célokat.

AJÁNLJA, hogy Magyarország a 2012–2013 közötti időszakon belül tegyen intézkedéseket a következők érdekében:

1. A 2012-es költségvetés végrehajtása és az egyszeri intézkedések lehetőség szerinti mellőzése révén 2012-ben tartós módon szüntesse meg a túlzott hiányt. Ezt követően határozza meg a túlzott hiány tartós korrekciójának biztosításához szükséges valamennyi strukturális intézkedést, és érjen el megfelelő előrehaladást a középtávú költségvetési cél tekintetében, ideértve a kiadási küszöbértéket, továbbá biztosítsa az adósságsökkenési

küszöbérték elérése felé történő megfelelő előrehaladást. A felgyülemlett makrogazdasági egyensúlyhiány enyhítése érdekében állítsa az államadósság arányát stabil csökkenő pályára.

2. Új elszámolási szabályoknak a kötelező középtávú költségvetési keretekbe történő beillesztése révén módosítsa a gazdasági stabilitásról szóló sarkalatos törvényt. Folytassa a Költségvetési Tanács elemzési hatáskörének szélesítését, figyelemmel a közpénzügyek átláthatóságának növelésére.

3. A 2011–2012. évi adóváltozások alacsony jövedelműekre gyakorolt hatásainak fenntartható, költségvetési szempontból semleges módon történő enyhítése révén alakítsa át a munkát terhelő adókat foglalkoztatás-barátabbá, például az energiaadókra és a rendszeres vagyonadókra való hangsúlyáthelyezéssel. Erősítse a nők munkaerő-piaci részvételének ösztönzésére irányuló intézkedéseket a gyermekgondozási és iskolára felkészítő létesítmények bővítése révén.

4. Tegyen lépéseket a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat kapacitásának fokozására a képzés, munkakeresési segítség és az egyéni szolgáltatások minőségének és hatékonyságának növelése érdekében, különös tekintettel a hátrányos helyzetű csoportokra. Hatékony képzés, és a munkakereséshez nyújtott segítségnyújtás révén erősítse meg a közmunkarendszer aktiváló szerepét. Hajtsa végre a nemzeti romaintegrációs stratégiát és jelenítse azt meg más politikákban is.

5. Hajtsa végre az adminisztratív terhek csökkentését célzó intézkedéseket. Biztosítsa, hogy a közbeszerzés és a jogalkotás támogassa a piaci versenyt, továbbá biztosítsa a pénzügyi és egyéb vállalkozások – ideértve a külföldi közvetlen befektetőket – számára a stabil szabályozási és üzletbarát környezetet. Csökkentse az adószabályok betartásával kapcsolatos költségeket, és alkosson stabil, megengedhető és nem torzító társasági adózási kereteket. Törölje el a nagyméretű kiskereskedelmi üzlethelyiségek létesítésére vonatkozó, nem indokolható korlátozásokat. Az új innovációs stratégiában szerepeltessen az innovatív kkv-k támogatását célzó, megfelelően célzott külön ösztönző rendszereket.

6. Megfelelő finanszírozás biztosításával készítsen a korai iskolaelhagyókat célzó stratégiát, és hajtsa azt végre. Biztosítsa, hogy a felsőoktatási reform végrehajtása javítsa a hátrányos helyzetű csoportok oktatáshoz történő hozzáférését.

7. Alakítsa át a tömegközlekedési rendszert úgy, hogy az költséghatékonyabb legyen. Növelje a villamosenergia-hálózat határon átnyúló kapacitásait, biztosítsa az energiaügyi szabályozó hatóság függetlenségét, és fokozatosan törölje el a szabályozott energiaárakat.”

(Forrás: EU Bizottság Magyarország 2012. évi nemzeti reformprogramjának és a konvergencia-programjának értékelése és a Tanács ajánlása, Brüsszel. 2012. május 30.)

A brüsszeli állásfoglalásnak csak a legfontosabb dokumentumait idéztük. A három részből álló anyag kb. 100 oldalt tesz ki. A kialakult helyzet értékelésében véleményünktől nem különbözik. Az ajánlásokból kitűnik, hogy lényegében az Orbán-kormány minden fontos intézkedését megkérdőjelezi. A deficitcsökkentő pályát nem értékeli felhőtlenül, sőt, hangsúlyozza, hogy „Magyarországon súlyos makrogazdasági egyensúlytalanságok vannak, amelyek ugyan nem túlzottak, de kezelést kívánnak”. Véleményük szerint középtávon 1,5 százalékos lehet csak a növekedés. A potenciális növekedés nálunk jóval kisebb, mint a környező országokban. „Magyarország az üzleti környezet tekintetében messze a régiós országok mögött foglal helyet”. Megítélésük szerint a bizalomgyengülés a válsággal (ez általános ok), a legutóbbi időkben pedig a „szakpolitikai, jogi és intézményi környezet jelentős változásaival magyarázható”. Vagyis mindazzal, ami a „centrális erőtér” kiépítése terén történt.

3.4. Az új adókról

3.4.1. Pénzügyi tranzakciós illeték

2013. január elsejétől lép életbe, 0,1 százalékos kulccsal. A kormány véleménye szerint

- jól illeszkedik jellegében és mértékében az EU Bizottság által javasolthoz (nem, mert az csak a részvény, kötvény és származékos termékkel való kereskedésre terjedne ki akkor és csakis akkor, ha mind a 27 tagállam elfogadja, nálunk pedig minden átutalásra, készpénzfelvételre és befizetésre, bankkártyás vásárlásra, pénzforgalmi tranzakcióra);

- beleillik a kormány adózási koncepciójába, amely a fogyasztással kapcsolatos adókra helyezi a hangsúlyt (ezt az „adókonceptiót” utólag találták ki, kényszerből, egyébként mi magyarázza az egykulcsos szja-lépést?);

- olyan intézkedések fogják kiegészíteni, amelyek megakadályozzák az adózás alóli kibújást (ez erősen kétséges).

Eredetileg 30000 forintos plafon mellett számolták ki a nyerhető 130 milliárd forintot, a költségvetés benyújtása óta azonban elbizonytalanodtak a feltételek. A Bankszövetség ugyanis joggal kifogásolta, hogy velük ezt nem egyeztették, a bankárok tartanak forrásaik további megcsappanásától. Úgy tűnik, hogy a kabinet kész az egyezkedésre, de csak arról, hogy hogyan hozzák össze a költségvetésbe beépített 283 milliárd forintot. Az eredetileg sárga csekkadónak nevezett kötelezettség névváltoztatása azt szolgálja, hogy az EU ne tudjon kifogást emelni ellene, befelé pedig, hogy a pénzügyi tranzakciók lebonyolítói, a bankok, biztosítók azt könnyebben át tudják hárítani az ügyfelekre.

Az adónem a szürke- és feketegazdaság megerősödése irányába mutat, ösztönzi a készpénzforgalom növekedését, a hitelezési aktivitás további csökkentését és a tőkék, pénzforgalmi ügyletek külföldre helyezését. Ezekről a mellékhatásokról a kabinet nem akar tudomást venni, jogszabályi módosításokkal mindent megoldhatónak tart. Miközben a pénzintézetek különadóját 2013-tól megfelezik, a szektor adóterhelése jelentősen megnő (a mai paraméterek szerint 343 milliárd forintra 120 milliárd forintról)²⁵.

²⁵ A Bankszövetséggel végül mégis csak kikényszerült az egyezkedés. Eszerint mégis lenne felső határa az illetéknek, mégpedig 6000 forint. A bankok továbbá feltűntethetik a számlán a tranzakciós illeték összegét. Minthogy azonban a kormány számításai szerint a bevétel 140 milliárd forintra esik, a kabinet új javaslata: terjedjen ki a jegybanki és a kincstári ügyletekre is., amiből plusz 200 milliárd forint adódna. Vagyis az egész bankszektor 2013-ban összesen 400 milliárd forintot fizetne be a költségvetésbe, 3,3-szor többet a 2012. évinél. Mindamelllett, hogy az összeg teljesítése kétséges, megjegyezzük, hogy a július elején ismertett adó- és járulékváltozások miatt kieső 300 milliárdot is ebből akarják fedezni. 130 milliárd forint még így is hiányzik, arról nem is beszélve, hogy a jegybank vesztesége megnő, amit a költségvetésnek ki kell egyenlítenie. Ez azon túlmenően, hogy a költségvetés megengedhetetlen közvetlen jegybanki finanszírozását jelentené, átmeneti megoldásként értelmezhető, amit az EU Bizottsága és az IMF nem fog elfogadni.

3.4.2. Robin Hood adó

Az adót eredetileg a Gyurcsány-kormány vezette be – az akkori ellenzék teljes mellszélességű ellenállása mellett – 2008-ban azzal, hogy 2010-ben megszűnik. Akkor a bevételt a távhőberendezések és épületek energia-megtakarítási célt szolgáló átalakítására fordították. 2010-ben a Fidesz nemcsak meghosszabbította ezen adófizetési kötelezettséget, de a befolyt összeget becsatornáztta az államháztartás egészébe. 2013-tól pedig véglegesíti, még hozzá megemelt mértékkal (8 százalékról 16 százalékra) és a közműszolgáltatókra is kiterjesztve. A megszűnő energiaszektorbeli adóhoz képest ebből a befizetésből 55 milliárd forintos többletet remél 2013-ban a kormányzat. Azaz szó nincs a válságadók végleges kivezetéséről.

3.4.3. Távközlési szolgáltatási adó

Már 2012 második felétől bevezetésre kerül, amely a kormány állítása szerint szintén illeszkedik az indirekt adók emelését célzó adókonceptióba. Az SZKT 2.0-ban az Egyesült Államokban és a Máltán alkalmazott hasonló megoldásokra utal. A távbeszélő készülékeken lefolytatott beszélgetéseket (és az sms-eket) sújtaná az első 10 perc után percenként 2 forinttal. De a lakosnál havi 700, a cégeknél havi 2500 forintban maximálnák a mértékét. 2012-ben, 30, 2013-ban 52 milliárd forintos bevételt remélnék ettől az adótól. A kabinet szerint az erős verseny miatt a telefontársaságok nem fogják áthárítani,²⁶ amihez a most kiépülő állami szolgáltató is hozzá fog járulni.

Az unió szabályai szerint a távközlési cégektől csak olyan különadó szedhető, amelyet az ágazatba visszaforgatnak. Emiatt a magyar kormányt már a korábbi távközlési extraadóért is elmarasztalta Brüsszel, amiről Orbán Viktor nem volt hajlandó tudomást venni, ezért az unió Bírósága elé került az ügy. A várható elmarasztaló ítélet anyagi következményeit pedig a kormány – a megalkotott, vonatkozó sarkalatos törvénnyel – adó formájában a választópolgárokra terhelheti (tökéletes kormányzati felelősség-áthárítás v. felelőtlenység).

²⁶ Az áthárításról a Vodafone és a Telenor már nyilatkozott

3.4.4. Egységes biztosítási adó

A biztosítókra eddig kivetett három adónem, a pénzügyi szervezetek különadója, a baleseti adó és a tűzvédelmi hozzájárulás kiváltására szolgál az egységes biztosítási adó. Az átalakításból 15 milliárd forintos többletre számít a kormány a különadó megfelezésével számított alaphoz képest. Az egyes biztosítási fajtákra különböző kulcsokat állapítanak meg. Minél szélesebb körű, annál magasabbat, így a kötelező gépjármű-felelősségbiztosításra 30 százalékos, a vagyoni és baleseti biztosításokra 15 százalékos az adókulcs, de a kevésbé keresett életbiztosításoknál nulla. Valamilyen formában a háztartások többségét érinti, számítások szerint egy átlagcsaládnak évi 17000 forintos többletterhet jelent, ha maradéktalanul áthárítják a biztosítók. Bevezetéséről a biztosítókkal nem egyeztettek.

3.4.5. Fordított áfa bevezetése

2012. július 1-től kerül érvényesítésre a gabona-, az olajosmag- és fehérjenövény szektorban az adócsalásokra és az érintett szektorok szezonálisára tekintettel. 2012-ben ebből 10, 2013-ban 15 milliárd forintos többletbevételt vár a kabinet.

3.4.6. Elektronikus útdíj

A megtett úttal arányos, a nagyobb közutakra is vonatkozó adó bevezetésének eredeti időpontja a Széll Kálmán Terv első verziója szerint 2013. január elseje volt. Később Orbán Viktor 2014. január 1-jéről szól, amiből most visszavettek egy félévet. Felelőse a nemzeti fejlesztési miniszter. A díjfizetés a 3,5 tonnánál nagyobb gépjárművekre vonatkozna – különféle kategóriák szerint. A kimaradottakra továbbra is érvényben marad a mai matricás rendszer. Sőt, a SZKT 2.0 szerint: „Ha az új elektronikus díjfizetési rendszer a megadott határidőre nem épülne ki, az e-útdíj bevezetéséig a jelenlegi matricás rendszer érdemi kiterjesztésével is jelentős többletbevétel garantálható.” Az e-útdíjszinteket minden év január 1-jén és július 1-jén reálértékben is emelik (vagyis az inflációt meghaladó mértékben!).

Az előterjesztésből nem derül ki egyértelműen, hogy a beszedett díj külön útalapba kerül-e, avagy belevész a „nagykalapba.” Az előterjesztő ezzel a díjjal kívánja kiváltani a költségvetés által folyósított közlekedési támogatásokat, ami által „a költségvetési egyensúly javulása következik be”. 2013 második felében ebből a beszédési formából 75 milliárd

forintot remél a kabinet. Az eredeti terv 2013 egészében 100 milliárd forinttal számolt, ezek szerint a tervezett tarifákat azóta erősen megemelték.

További írások a Szél Kálmán 2.0.-hoz:

- Maradunk unortodoxok. Népszabadság, ápr. 26.
- Erre telik. Magyar narancs, ápr. 26.
- Bizonytalan lábakon. Figyelő, május. 7.

4. A 2013. évi költségvetés

2012. június 15-én benyújtotta a kormány a parlamentnek a jövő évi költségvetést azzal a megjegyzéssel, hogy az még változhat. A bemutatott növekedési pálya megegyezett a konvergencia-programbelivel. A Költségvetési Tanács egyhangú véleménye a következő volt:

- az 1,6 százalékos GDP növekedés túlzottan magas, emiatt túltervezettek a bevételek,
- a kiadáscsökkentések az ellátási színvonalat rontják, emiatt majd pótlólagos források kellenek,
- a tartalékokat a kockázatokkal arányosan szükséges megemelni,
- készítsen a kormány egy alternatív költségvetést is a feltételezettnél gyengébb növekedés esetére.

A nemzetgazdasági miniszter bejelentése szerint a KT ajánlásait az utolsó kivételével mind figyelembe vették.²⁷ A korábban ismertekhez képest a miniszter két újdonsággal is szolgált:

- 283 milliárd forintra emelik a tranzakciós adóból való bevétel összegét a felső határ eltörlésével,
- a 2013-tól kormányhoz tartozó 250 ezer közalkalmazottból és köztisztviselőből nyugdíjazzák a 62 évet betöltötteket (kb. 11 ezer főt), amiből 20 milliárd forintos megtakarítás képződik.

²⁷ Ennek nyomát nem lehetett látni a költségvetésben, csak a tartalékot emelték meg, de néhány hét múlva erre is bejelentették az elköltés igényét.

Az így keletkező 173 milliárd forintos bevételi többletből 50 milliárd forinttal megemelik a tartalékokat, 120 milliárdot pedig a költségvetési szervek közt osztanak szét. (Előbb megszorítunk, aztán kegyet gyakorlunk.)

A június végén létrejött bankszövetségi megállapodással, továbbá a Fidesz frakció „kérésére” július elején bemutatott új adó- és járulékrendszerrel az addig is ingatag alapokon álló költségvetést teljesen szétbombázták. Kiderült, hogy a korai költségvetés-készítésnek egyértelműen csak az volt a célja, hogy a kohéziós alapokat ne vonják el tőlünk, s miután erről az Ecofin meghozta a döntést, neki lehetett menni a költségvetés fellazításának.

Mivel a költségvetési vita javarészt III. és a IV. negyedévre esik, a 2013. évre szóló előterjesztéssel későbbi jelentéseinkben fogunk részletesebben foglalkozni.

További irodalom a gazdasági fejezetekhez:

- Egy szerelem vége /Matolcsy György/ Heti válasz, május 10.
- Visszafordultunk a görög útról /Matolcsy-int/ Heti válasz, máj. 24.
- A pénz időtlen válsága /Matolcsy György/ Heti válasz, jún. 7.
- Két stratégia- stratégiai kettős /Matolcsy György / Heti válasz, jún. 21.
- Fordulat- vagy mégsem? /Mellár Tamás/ Heti válasz, jún. 14.
- A kiábrándulás lassú folyamata. /Bokros- int/ Magyar narancs, jún. 28.
- Akkor összeomlik az ország /Róna Péter- int/ Magyar narancs, jún. 21.
- Lehet még lejjebb csúszni /Chikán Attila- int/168 óra, jún. 21.
- A múltat eltörölni. Figyelő, jún. 21.
- A költségvetés sebei. /Kupa Mihály- int/ 168 óra, jún. 28.
- Villámköltségvetés. Heti válasz, jún. 28.

5. Kormányzati személycserék - érdemi átalakítás helyett

Május első napjaiban Orbán Viktor több ponton is átalakította a kormányt. Nem okozott ezzel senkinek sem meglepetést, hiszen már két évvel ezelőtt világosan borítékolta, a 2010 nyári felállás abban az értelemben ideiglenes jellegű, hogy az offenzív/építkező szakasz igényeit kívánja szolgálni. Az idei januártól pedig egyre konkrétabb célzásokkal érzékeltette már azt is, hogy akár stratégiai jelentőségű változtatásoktól sem fog a félidőben visszariadni. Ehhez képest nem történt semmiféle stratégiai/szerkezeti változás. A Magyar Narancs vezércikkét egyetértőleg idézhetjük /május. 17. Trükközés és tükrözés. /: „...*tény, ami tény. Orbán Viktor a múlt héten átalakította a kormányát, nem mintha ennek bárminemű hatása lenne a magyar közéletre, még kevesebb az ország jövőjére, és az a kevés is inkább rossz, mint másmilyen. Mondhatnánk, hogy Orbán rosált, hisz' zömmel bizalmi embereit tologatta jobbra-balra, de az olyan sakkjátszón, ahol egy király van és a többi mind paraszt, aligha lehetséges ennyire szofisztikált hadműveletet végrehajtani...*”

Nem szeretnénk azonban elintézni ennyivel mindezt, hanem feltennénk két kérdést is. Az egyik: milyen jellegű változások voltak érettek, s voltak a levegőben úgy, mint komolyan vehető politikai spekulációk? A másik: hogyan értelmezzük a lezajlott személycseréket? Lehet-e belőlük bármiféle következtetéseket levonni?

Az elsőhöz. Igen, várhatóak voltak komolyabb változtatások. Mindenekelőtt Matolcsy távozására erősen számított mind a nemzetközi pénzvilág, mind a média, mind pedig a hazai közvélemény. Nem akad ma már olyan komolyabban vehető tényező, aki ne tartaná az unorthodox „gazdaságpolitikát” csödtömegnek, ezért az okozott inkább meglepetést, hogy a nemzetgazdasági miniszter még mindig a helyén maradhatott. E rejtély megfejtése önálló fejezetet igényelne.

Némileg ide tartozó, számottevő szerkezeti kérdés az, hogy miért nem sikerült visszaállítani a pénzügyminisztérium önállóságát, mert ezt szinte az egész szakmai közvélemény jó ideje, szünet nélkül javasolja. (Talán, éppen ezért nem...) Voltak egyéb várakozások is: pl.: Navracsics kerül Martonyi helyére, s a nagyra nőtt minisztériumból végre kiválhat megint az önálló Igazságügy, már csak a jogalkotás minőségének javítása érdekében is... Végül, de korántsem utolsó sorban, két év után be lehetett volna látni a humánerőforrás-minisztérium túl nagyra történt dagasztásának kudarcát is. Példáink

egyáltalán nem légből kapottak, hanem mind olyanok, amelyeket az idei év kezdetétől a médiától a diplomáciai testületekig meglehetősen nyíltan taglaltak/találgattak. Ezek szerint – feleslegesen. Orbán Viktor ugyanis úgy ítélte meg, hogy az újabb szakasz, a „politikai kormányzás”, a sikeres belpolitikai konszolidáció ebben a szerkezetben lesz kivitelezhető, amihez elegendő lehet néhány kulcsfontosságú személy körbeforgatása is.

A Másik. Nézzük meg ezek után a legfontosabb öt személycseré lehetséges értelmezéseit - fontossági sorrendben.

1. Varga Mihály helyén Lázár János irányítja a továbbiakban a mindennapi kormányzati koordináció munkáját. Ezzel lényegében - mondhatnánk: szociológiailag - ő lett/lesz a kormány második legfontosabb embere. Akadt olyan elemzés is, amely szerint ez már a 2014 utáni időkre történő utód-kijelölést is jelenti. Szerintem meg: nem. Egyrészt, valóban azt szeretné Orbán Viktor, hogy az eddigieknél keményebb és fegyelmezettebb legyen a kormányzati működés. S erre a feladatra Lázár valóban alkalmasabbnak tűnik bárki másnál. Másrészt viszont: érzékelhette azt a könyörtelen hatalom-központosítást és páratlan erejű háttér-építkezést is, amelyet Lázár János az elmúlt két évben végbevitt. Nem beszélve a formálódó generációs triumvirátus reá nézve nagyra nőtt hatalmáról (Lázár, Rogán, Habony...)

Ebben az értelemben viszont: szétültetés történt, Lázárt közvetlenül a szeme elé ültette, a legelső padba, ott is középre... Itt még puskázni is lehetetlen, és sügni sem lehet neki. *(Van ugyan egy apróbb alkotmányos ficam a lépésben: egy államtitkár fog dirigálni a minisztereknek, de ilyen jellegű finomságokon a Fülkeforradalmi Munkás-Paraszt Kormányban nem szokás fennakadni.)*

2. Lázár János helyén Rogán Antal lett a frakcióvezető. Ő meg elkezdheti előről a maga berendezkedését, a tehetsége alapján kétség sem férhet ahhoz, hogy sikerrel fogja megoldani. Sőt. Lehetőséget kaphat arra is, hogy a következő választásokra felálló Fidesz belső személyi- és erőviszonyait elsősorban ő rendezheti át- és újra. Úgyhogy... szerintem az ő előreléptetése is beleférhet az utód-kijelöléssel kapcsolatos kombinációk világába. Biztosan a jövő meghatározó szereplőjévé válhat a frakció éléről. Ha mégis buknak, akkor is tiszta haszon. Egy riválissal kevesebb...

3. Fellegi Tamás helyén Varga Mihály lett az IMF-főtárgyaló, tárca nélküli miniszteri rangban. Ez a lépés már talányosabb. Lehet, tényleg nyélbe akarják ütni az alku, s ehhez valóban szerencsésebbnek látszik Varga bejáratott szakértelme, presztízse. Én azonban inkább osztom a szaksajtó abbéli sejtéseit, mintha ez csak köztes állapot lenne, s nem is oly soká vagy az MNB elnöke, vagy az újonnan visszaállítandó pénzügy vezetője lehet Varga Mihály. A tárgyalások vele történő befejeztetése pedig nem más, mint a nemzetközi pénzügyi elitbe történő visszavezetése. (Mindenesre...Néhány nappal ezelőtti reprezentatív interjúja a Népszabadságban / *Sötétben tapogatózunk. NSz. Jún. 29./* már egyértelműen olyan tónusban látott napvilágot, mint aki megkérdőjelezhetetlen képviselője a kormány gazdaságpolitikájának. De, akkor mire való Matolcsy...?)

4. Réthelyi Miklós helyén Balog Zoltán minisztersége. Ebben a kérdésben egyértelmű volt az elemzők véleménye: a jelölés a tárca megerősítését jelenti, a kormányfő a hozzá közelebb állók közül a legbizalmibb embert küldte ki az aknamezőre. Ráadásul, a szociálpolitikai prioritások kifejezett igényével, ami amúgy is az új miniszter profiljához leginkább illeszkedő feladat.

5. Szócs Géza helyén L. Simon László belépése nem jelentett nagy meglepetést, ám ez a lépés a közéleti/politikai sajtóban nagyobb teret kapott, mint az összes többi csere együttvéve. Vajon, miért? Részben azért, mert az újságíró-társadalom is hajlamos a kulturális életnek a maga helyénél jóval nagyobb jelentőséget tulajdonítani. Részben meg azért, mert megint éppen kultúrharc közepén vagyunk, s roppantul érdekes, hogy az új kormányzati felelős ebben a harcban a tűzoltó, vagy az olajat hordó szerepkörre pályázik-e inkább? Részben meg azért is, mert maga a jelölt is kilóg a sorból. Nem annyira a hagyományos pártelitből jött, hanem a kultúra-termelők sűrűjéből, ahol nagyon is jól ismert a korábbi ellentmondásos tevékenység. De - a tehetsége, meg nagy a munkabírása is. (További véleménytől azért tartózkodnánk, mert... tizenöt évvel ezelőtt majdnem a vejünk lett. Évekig szinte napi vendégünk volt, amikor a lányunk csoporttársaként neki udvarolt. Szóval, volt alkalmunk megismerni - bőven.)

Van-e, lehet-e valamiféle általános következtetést levonni az imént ismertetett öt eset nyomán? Egyet már a bevezető mondatokban megtettünk: elmaradtak a stratégiai/szerkezeti lépések. Helyettük meghirdettetett a „politikai kormányzás”- jelszava, ami - talán – a konszolidációs időszakot jelenthetné. Erről meg csak annyi lehet a mondandónk, mint amit a

már - megidézt – Magyar Narancs vezércikkírói foglaltak össze: „... *A politikai kormányzás időszaka nem jelent mást, csak annyit, hogy Orbán szorosabbra húzta az őt közvetlenül körülvevő védelmi vonalat, s a következő választásokig eltelő két esztendőben az IMF-nél való kuncsorgáson túl érdemi munka az ország kritikán aluli gazdasági teljesítményének javítására nem fecsérlődik, viszont mindenki lázasan keccsöl majd a hatalom legalább részleges megtartásán...* „

Írások a kormány átalakításához:

- Átalakul a második Orbán-kormány. Figyelő, május 7.
- ÚJ műsor? Heti Válasz, május 3.
- Erős emberek bizalmi poszton. Figyelő, máj. 24.
- Tükrözés és trükközés. Magyar narancs, május. 15.
- Lázár lehet Orbán kijelölt utóda. Népszabadság, máj. 15.
- Kormányzati fordulat kell / Horkay-Hörcher Ferenc/ Heti válasz, jún. 14.
- Átalakítás után /Navracsics Tibor/ Heti válasz, máj. 31.
- Navracsics a kormányzat átalakításáról. Figyelő, jún. 14.
- Varga lehet az MNB elnöke. Népszabadság, máj. 16.

6. Kétéves kormányzati mérlegek

1990 óta kitüntetett figyelem övezi a félidős kormányzati mérlegek készülését/készítését. Rendkívüli politikai vitanapok, rendkívüli tévés és rádiós viták, nagyszabású szakmai rendezvények, alkalmi kiadványok sora szokta szegélyezni a félidős megemlékezéseket, s ez az idén sem volt másképpen.

Május 31-én a Századvég Alapítvány a Széll Kálmán Alapítvánnyal karöltve rendezett nagyszabású konferenciát *Fókuszban a nemzeti érdek* címmel, ahol a kormánypárti holdudvar sokoldalúan bemutatta, hogy mi minden történt 2010 nyara óta a nemzeti érdekek minél kiteljesedettebb érvényre juttatása terén. A főszereplő maga a kormányfő volt, akinek ezúttal is sikerült emlékezetes és sokszor idézett produkcióval előállnia. (Ez lett az ú.n „pávatáncos beszéd”)

Öt nappal később az ellenoldal sem volt rest, a József Attila Alapítvány szervezésében mutatták be azt a kötetet, amely szintén a kétéves kormányzati tevékenység mérlege kívánt lenni – egészen másféle szemszögből. A *Kisiklott forradalom* c. kötet bemutatásakor szintén nagyszabású rendezvénynek lehettünk tanúi: Lakner Zoltántól Csepeli Györgyig, Lengyel Lászlótól vezető közgazdászokig számosan részvételükkel támogatták meg az ellenzéki alapállású összegzés megszületését.

Nem sokkal később - június 14-én - pedig a parlament is egy teljes napját szentelhette annak a rendkívüli vitanapnak, amelyet a szocialisták kezdeményezésére tartottak meg – úgyszintén a félidős mérleg megvonásának szándékával.

E példák már önmagukban is érzékeltetik a félidei értékeléshez kapcsolható felfokozott közéleti aktivitás méreteit. Mindehhez hozzátesszük még a nyomtatott sajtó ez idő tájt kiváltképpen alapos könyvelési szokásait. (Eme elemzésáradatból megelégszünk az irodalomban csupán a tucatnyi legfontosabb írás felsorolásával.) Négy év alatt nagyot változott a médiavilág: 2012-ben a legszélesebb körű félidős értékeléseket már az internetes oldalak legnépszerűbb fórumain olvashattuk. Sok szempontból körültekintőbb, alaposabb elemzések készültek a legnépszerűbb vitafórumokon, ide is csatoljuk közülük mintegy harminc leőhely adatait. Többek között azért is, mert ezeken a helyeken az alapvető közleményeket a legtöbbször széleskörű vita, nagyszabású véleménycsere is szokta kísérni, s ennyiben akár tudásszociológiai alapanyagként is felfoghatóak.

Kétéves a kormány-témakörhöz tartozó netes források:

http://nol.hu/belfold/lengyel_laszlo_orban_besorult_a_varba_elelem_nelkul

http://hvg.hu/itthon/20120426_Lazar_Orban_kormanyatalakitas#utm_source=hirkereso&utm_medium=listing&utm_campaign=hirkereso_2012_4_26

http://atv.hu/cikk/video-20120430_keri_laszlo

<http://www.gazdasagiradio.hu/vendeg/77400/>

http://velemenyezer.blog.hu/2012/05/23/2014_a_fidesz_igy_tenyleg_nem_fog_tudni_veszite_ni

http://hazaeshaladas.blog.hu/2012/05/20/bajnai_gordon_eloadasa_a_hungarian_business_leaders_forum_xi_penzugyi_csucstalalkozojan

<http://fn.hir24.hu/nagyinterju/2012/05/24/oszko-peter-orban-siman-elszamolta-magat/>

<http://fn.hir24.hu/nagyinterju/2012/05/24/oszko-peter-keletelnek/>

http://mandiner.blog.hu/2012/05/24/a_bezarkozas_veszelyeirol_mi_a_jobb_xix

http://hvg.hu/itthon/20120515_masodik_orban_kormany_igeretek_megvalosta

<http://hetivalasz.hu/uzlet/felidoben-a-kozeosztaly-a-paradicsomba-megy-49540/>

<http://hetivalasz.hu/itthon/ket-ev-merlege-49559>

http://hvg.hu/itthon/20120528_kormany_felidoben_lmp

http://www.komment.hu/tartalom/20120528-keteves-az-orbankormany.html?SYSref=http%3A%2F%2Fbelepes.t-online.hu%2Fauth.html%3Fcmd%3Dgettid%26backurl%3Dhttp%253A%252F%252Fwww.komment.hu%252Ftartalom%252F20120528-keteves-az-orbankormany.html%253FSYSref%253Dhttp%25253A%25252F%25252Fwww.origo.hu%25252Findex.html%2526cmnt_page%253D1%2526cmd%253Dauth&cmnt_page=1

<http://www.origo.hu/itthon/20120527-ket-eves-az-orbankormany-hogyan-valosultak-meglegfobb-igeretei.html>

<http://www.origo.hu/itthon/percrolpercre/20120529-tudositas-az-orszaggyules-2012-majus-29i-oleserol.html?pIdx=1>

<http://www.origo.hu/itthon/20120528-partok-es-politikusok-nepszerusege-felidoben.html>

<http://www.origo.hu/itthon/20120528-a-keteves-orbankormany-es-a-korrupcio.html>

http://velemenyevezet.blog.hu/2012/05/29/szegeny_magyar_jobboldal_az_orban-kormany_elso_ket_eve

<http://gepnarancs.hu/2012/05/balazs-peter-a-kormany-kulpolitikajat-a-belpolitika-uralta/>

http://hvg.hu/velemenyevezet/20120529_NER_szulinap_arckepecsarnok

http://hvg.hu/itthon/20120525_giro_szasz_ertekeles

http://hvg.hu/gazdasag/20120525_5_millio_foglalkoztatott_elerhetetlen

http://tenytar.blog.hu/2012/05/29/felidoben_a_ii_orban_kormany_10_teljesult_igeret#more4549803

http://vastagbor.blog.hu/2012/05/29/ket_eves_a_nemzeti_egyuttmukodes_rendszere

http://nol.hu/velemeney/20120611-kerdesek_orban_viktor_miniszterelnokhoz

http://nol.hu/velemeney/20120611-kerdesek_orban_viktor_miniszterelnokhoz

http://nol.hu/ajanlo/sertodos_ember_ne_menjen_politikusnak

http://hvg.hu/itthon/20120608_lanczi_interju_seres#utm_source=hvg_top&utm_medium=email&utm_campaign=newsletter2012_06_12&utm_content=top4

http://tenytar.hu/elemzes/felidoben_ket_eves_ii_orban_kormany

http://tenytar.blog.hu/2012/06/13/a_nemzeti_allamositas_kormanya_a_masodik_adag

http://tenytar.blog.hu/2012/06/12/a_nemzeti_allamositas_kormanya_az_elso_adag#c16978513

http://varanus.blog.hu/2012/05/31/ennyien_utalnak_viktor

http://velemeneyvezer.blog.hu/2012/06/01/a_valosag_nem_jut_el_orban_viktor_asztalaig

http://varanus.blog.hu/2012/06/08/matolcsy_a_beka_segge_is_tundermese

<http://demokrata.budapestoldal.hu/2012/06/nagy-pavatancos/593>

http://orbanviktor.hu/cikk/sikerkes_ket_evet_tudhatunk_maguk_mogott

Ekkora méretű háttéranyag birtokában talán önálló kismonográfiát is elő lehetne állítani az ideai félidei mérlegek tanulságaiból. Mégis, ezúttal is meg fogunk elégedni azoknak a legáltalánosabb következtetéseknek az összefoglalásával, amelyek megfelelnek megszokott összegzőink profiljának. Nagyjából a *négy legfontosabb alrendszerben* lezajlott változások bemutatására fogunk összpontosítani. A hagyományos, neoweberiánus modellnek megfelelően áttekintjük *a társadalmi struktúra, a gazdaság rendszere, a politikai/hatalmi szféra*, valamint a *kultúra/szellemi termelés rendszerének* legfontosabb, a kétévnyi kormányzati aktivitás nyomán kirajzolódott változásait.

6.1. Kormányzati törekvések a társadalmi szerkezet átalakításában

Általános vélemény szerint a Fidesz-kormány elsőrendű törekvései közé tartozik az erős középosztály megteremtése. Maguk a vezetők - élükön Orbán Viktorral – a legtöbb vitatott szociálpolitikai jellegű döntésről úgy vélekednek, hogy azok mind-mind a leendő középosztályt segítik, s hasonlóképpen vélekednek az adójellegű törvényeikről is. Az igazság azonban, hogy még a saját szellemi táborban is meglehetősen sokan kételkedve fogadják ezeket a magyarázatokat.

Nagyon érdekes, hogy a Heti Válasznak a félidős mérlegkészítő száma is éppen ezzel a problémakörrel bíbelődött – nem éppen ünnepi tónusban. Megkísérelték számba venni az ide illő intézkedéseket, és a végső mérlegük szerint legfeljebb évek múlva lesz csak lehetséges a kormányzati szándékok tényleges érvényre jutásának az érzékelése. A miniszterelnök mostanában elmondott beszédeiben szereti összekötni a középosztály-teremtési szándékokat az adózásra képes tömegek szélesítésével. Ami persze önmagában is dicséretes, de azért azt nem állítanánk, hogy megfelelne a szociológiai értelemben vett középosztály-fejlődésnek. Nem folytatnánk a középosztály-teremtés ügyében megmutatkozó fogalmi zűrzavar további bemutatását. Talán ennyi is elegendő annak érzékeltetésére, miszerint a Fidesznek ez ideig még nem sikerült a maga számára sem megnyugtatóan tisztázni a lelkesült társadalmi struktúra-átalakítási kedv valós dimenzióit.

Így aztán van valami alapja annak a szarkazmusnak, amelynek a jegyében Lakner Zoltán – a már említett alapítványi kötet bemutatóján – köz(g)éposztályosodásról beszélt. Vagyis, ennek a patrióta gazdaság- és szociálpolitikának távolról sem a tulajdonképpeni magyar középosztály az igazi kedvezményezettje, hanem – ennek csak egy meglehetősen szűk, nagyon is körülhatárolható csoportja. Olyan csoportok, amelyek korábban is sok-sok szálon kapcsolódhattak a Fidesz-közeli nagyvállalkozói szférához, ám az ő statisztikai számosságuk a legkevésbé sem éri el egy jelentékeny társadalmi nagycsoport méreteit. Szóval, a sokat hangoztatott „középosztály-teremtés” első kétévnyi mérlege nem több mint ideológia. Annak elfogadtatását szolgáló ideológia: hogyan lehessen megindokolni/elfogadtatni a saját klientúra folyamatos és egyre több botránnyal járó pozitív diszkriminálását.

A Fidesz-táborral kevésbé szimpatizáló elemzők között viszont általánosnak mondható az a vélekedés, hogy a kétéves kormányzás során a legtöbb társadalmi nagycsoportot sokkal több sérelem érte, mint amennyi pozitív lehetőség, ezért nem meglepő, ha a mai magyar

társadalom egyre növekvő méreteiben nem fogadja el ezt a melegen ajánlott társadalompolitikát. E vélekedésnek széles körben terjed egy sokkal sarkosabb változata, miszerint ez a kormány csak egy egészen elenyésző gazdag klientúra kormánya, s a jövedelem-átcsoportosítás perverzítése éppen abból fakad, hogy a szegényebb rétegektől elvett összegekkel az amúgy is módosabbak helyzetén javítanak. (Érdemes ezen a ponton utalni a devizahitelek megsegítése kapcsán kifejtett nagyszabású kormányzati akcióra. Nem kétséges, több százezer – talán három százezer család is - jól járt. Az azonban nagy talány, hogy az a többség, akiknek ez az akció semmit sem hozott, ám a növekvő terheik egyre kilátástalanabb helyzetekbe terelik őket, ők mennyiben tekinthetők e sikeres törekvés hosszabb távú áldozatainak?)

Két év alatt általában egy kormány nem sokat tehet a társadalmi struktúra érzékelhető átalakításért. Ez a mostani kormány nagyon világos társadalomképpel rendelkezik ugyan, de – nagyon kevésbé látszik tudatában lennie annak, hogy a gazdaságpolitikai kanyargásaival okozott következményekkel legtöbbször éppen az általuk olyannyira hangoztatott értékrendet és kívánatos társadalmi állapotokat rongálták - valóban páratlan sikerekkel. S különösen igaz mindez, ha az egyéb alrendszerek világában elindított változások szociális következményeire vetjük tekintetünket. Amit eddig az oktatásügyben, amit eddig az egészségügyi rendszer átalakításában intézményesítettek, annak következményei mind-mind éppenséggel azt a középosztályt sújtják legjobban, akinek érdekében – állítólag – ez az egész lázas társadalom-felforgatás zajlott.

6.2. Kétéves mérlegek a gazdasági folyamatokról

Két év alatt a gazdaságpolitika alakításában – szemben a társadalmi struktúra alakulásával – igen is lehetséges lett volna kormányzati eszközökkel komolyan érzékelhető eredményeket felmutatni. E mostani összegzőnkben megpróbáljuk egyetlen oldal erejéig összefoglalni a két év ide illeszthető mérlegét. E rövidsége több okunk is van. Részben az, hogy éppen e negyedévi összegzőben is bőséggel írtunk a gazdaságpolitikai folyamatok alakulásáról, s az aktuális történések elemzése során is elkerülhetetlenül vissza-vissza kellett utalnunk a kétéves kormányzati időszak meghatározó vonásaira. Részben pedig, mert az elmúlt két év során írott negyedéves összegzéseink nyomán viszonylag nagy pontossággal kirajzolódhatott az a mérleg is, amit mi fontosnak tartottunk.

Az idei májusi/júniusi mérlegkészítők vélekedése sem részleteiben, sem pedig hangsúlyaiban nem tér el attól, amit mi is perdöntőnek tartottunk. A lényeg bemutatására kiváló alkalmat nyújthat egy olyan szakember összegzése, akit semmiképpen sem lehet a kormánnyal szembeni negatív elfogultsággal vádolni. Hamecz István régóta erőssége és tekintélye a jobboldali/konzervatív közgazdász-csoportosulásnak, s az ő mérlegének summázatával nagyjából mi is azonosulni tudunk.

A könnyebb áttekinthetőség kedvéért pontokba szedve ismertetjük végkövetkeztetéseit:

1. Az elmúlt két év gazdaságpolitikájának sem sikerült a magyar gazdaságot letéríteni arról a leszakadási pályáról, amelyen 2002 óta mozog, s melynek legszembetűnőbb vonása az, hogy”... a környező országok és a köztünk lévő fejlettségbeli különbségek nőnek...”
2. Alapvetően vallott kudarcot az a politika, amely a keresletélénkítéstől várta volna a növekedést, mert az e célra szabadon hagyott forrásokat „a gazdasági szereplők elnyelték, mint sivatagi homok a vizet, ami újra bizonyította, kis nyitott gazdaságokban a kereslet egyoldalú gerjesztése a növekedés beindításának nem hatékony eszköze...”
3. A bankok rovására megváltoztatott elosztási viszonyoknak éppen a remélttel ellenkező hatásai lettek, a magyar gazdaságban állandósult a hitelezések elapadása. „S a térségben egyedülálló módon a hitelfolyósítás itt még mindig negatív.” Ennek pedig hosszabb távon is nagyon kellemetlen következményei lesznek.
4. A beruházási ráta sokkal alacsonyabb, mint bármely más térségbeli országban, ezért a közeljövőre nézve is megcsappantak a növekedési kilátásaink. Így, egy esetleges későbbi kedvező konjunkturális periódust sem fogunk tudni kihasználni.
5. A másik probléma pedig ebből fakadóan az, hogy” ... a magyar kormányzat olyan drágán finanszírozza magát, hogy... ez a későbbiekben újabb, jelentős költségvetési kiigazítást igényel majd...” Azaz, a jövőnk is ugyanolyan lesz, mint amilyen az elmúlt néhány évünk volt.

X-X-X—X-X-X—X-X-X

A szerzőtől nem várhattuk volna, hogy a - szakmailag egyébként teljesen korrekt - elemzéséből esetleg politikai következtetéseket is levonjon, ám ő valamilyen szinten mégis megtette ezt. Feltette ugyanis azt a kérdést, hogy mi lehet az oka a már tíz év óta ismétlődő

gazdaságpolitikai melléfogások ismétlődésének. Válasza szerint a gazdaságot körbefonó politikai közösség irreális várakozásaiban kell keresni az okokat, pontosabban – abban, hogy a mindenkori domináns politikai uralkodó erő nem képes szembeszállni a megválasztását meghatározó politikai közösség megalapozatlan igényeivel. Sapienti sat.

Ezzel a megállapítással nagyjából el is jutottunk a politikai/hatalmi alrendszer kétéves mérlegének kapujába.

6.3. Változások a politikai szférában

Ezen a ponton elvileg könnyű a krónikaírók dolga, hiszen 2010 tavasza óta nem volt olyan negyedév, amikor ne veséztük volna ki az adott időszak hatalmi viszonyainak aktuális fejlődését. Erre tekintettel azt is mondhatnánk, csak annyi a feladatunk, hogy szembesítsük magunkat a félidei értékelések során megjelent elemzések tanulságaival. Azért ennél valamivel bonyolultabb a dolgunk. A teljesebb áttekinthetőség érdekében különítsünk el egymástól ötféle - egymással egyébként szoros összefüggésben lévő – megközelítési szintet.

1. A formális teljesítmény szintjén a Fidesz-kormány aktivitása lélegzetelállító képet mutat. A kétéves évforduló napjaiban számtalanszor hallhattuk azt, miszerint e két év során nem kevesebb, mint 365 törvényt fogadtak el, annál is többet, mint amit a rendszerváltás kezdetén az Antall/Boross-kormányok négy év alatt fel tudtak mutatni. Ezen belül a rendszerszintű szabályok, a történelmi jelentőségű törvények száma egyébként is jelentős: új alkotmány, új kormányzati szerkezet, új állampolgársági és választói törvény, a média és az igazságszolgáltatás újraszabályozása, sarkalatos törvények tucatja stb. Mindehhez csak annyit fűznénk hozzá: kissé sztahanovisat ízű az a megközelítés, amely azzal próbál érvelni, hogy mennyiségi mutatók tekintetében milyen fölényel körözi le valamennyi elődjét az új kormányzat... **Hiába az imponáló számok sora, ha a megszületett termékek nagy része – a törvények ... – nem alkalmasak a maguk szerepének betöltésére, és rendre módosítani kell őket. Persze... így növekszik a jogalkotás számbeli mutatója...**
2. A hatalmi gépezet teljesítményének tartalmi összetevőivel már jóval több gond akadt. A kormányzati körökhöz szorosan kötődő, mondjuk így: egzisztenciális függésben lévők körén kívül nem akadt más társadalmi csoport, amely ezt a lázas jogalkotási/rendszer-átalakítási folyamatot kellő szimpátiával fogadta volna. Sem a szakmai csoportok, sem a tulajdonképpen érintettek, sem a külföldi partnerek, az

ellenzékéről pedig szót sem kell ejtenünk, hiszen ők nem számítanak. Na, de. A mai magyar társadalom ezerszer tagoltabb képződmény annál, hogy le lehessen egyszerűsíteni két, alapjaiban szemben álló és egymást tagadó csoportosulásra. Ezért a kormányzati teljesítmény tartalmi összetevőinek vizsgálatakor azonnal szembeszökő az a hiányosság, amelynek jegyében ez a nagyigényű rendszer-átalakítás éppen azokat hagyja figyelmen kívül, akikért a kísérlet zajlik: a társadalmat. Pontosabban, a társadalom szociológiai valóságát gond nélkül helyettesíti a maga fikcióival.

3. Némileg másféle értelmezéshez jutunk akkor, ha ezt a két évet behelyezzük az 1990 utáni folyamatok sorába. Ha ebben a tükörben szemléljük a két év politikai döntéseit, **akkor egyértelműen megállapítható, hogy a rendszerváltás kezdetén kialakított/kialakult hatalmi/politikai rendszer valamennyi alap-intézményét átpozícionálták. S az új rendszerben a legfontosabb vonás éppen a kormánynak az összes többi hatalmi intézményhez képesti domináns szerephez juttatása lett. S ami eme folyamat másik oldala: a kormányzati szférával szembeni kontrollok, fékek, befolyásolási lehetőségek teljes körű szűkítése, illetve kiiktatása lett az új rend elsőrendű vonása.** Erre viszont nyugodt lélekkel lehet azt mondani: nem világos, hogy honnét volt e nagyhorderejű változtatáshoz legitimitása a Fidesznek? A sokat hangoztatott kétharmad ténye legfeljebb formálisan/jogilag igaz, a legalitását ugyan megadja ennek az átalakításnak – de a legitimitása nagyon is kérdéses.
4. Még lesújtóbb – és vitathatóbb – ez a mérleg, ha nemcsak a politcs/polity világában vizsgálódunk, hanem a policy–metszetekben is. **Szakpolitikai szinteken a Fidesz kormányzása legfeljebb azt tudja két év után felmutatni, hogy úgyszólván valamennyi szakpolitikai szférában felforgatták a korábbi rendet, de a helyén teremtett viszonyokat sokkal inkább jellemzi káosz, semmint a működőképesség.** A Magyar Narancs szakírója megkísérelte számba venni a legfontosabb szakpolitikai területeket – az oktatástól az egészségügyig, a munkaügytől az igazságszolgáltatásig – és mindenütt ugyanazt a típushibát tudta kimutatni.

Nevezetesen: nagy lendülettel nekiugrottak az adott területnek, felszámolták a korábbi irányítási/finanszírozási/vezetési rendet. S helyette teremtettek egy olyan, merőben szubjektív világot, ahol egyedül a mindennapi politikai lojalitás lehet az iránymutató. Mit mondjunk... Az egykori szavazóbázis sem így képzelhette el a fülkeforradalom mindennapjait.

5. Ezzel el is érkeztünk egy újabb szint, a politikai közösség fogadósintjének problémájáig. Az első évben azt lehetett mondani, hogy nem sok jele akadt annak, mintha ez a lázas rendszer-átalakító kormányzati roham nagyobb társadalmi csoportok rosszallását vívta volna ki. A második évben azonban ez a helyzet nagyon is megváltozott. Részből se szeri, se száma nem volt a legkülönbözőbb elégedetlenségeknek, szerveződéseknek, demonstrációknak. Részből páratlanul megnőtt a csalódott, a magukat a politikai folyamatokból kivonni akaró polgárok száma, s ez a legkevésbé sem a lojalitás jele. Részből pedig – májusra – az ellenzéki pártok együttes támogatottsága már felülmúlta a Fideszt: Vagyis, megdőlni látszik a verhetetlenség mítosza, s ez fejlemény egészen más összefüggések közé helyezi az eddigi politikai teljesítményt.

Zárásként nem annyira a magunk összegző tanulságait szeretnénk ehelyütt összefoglalni. Hanem idéznék hosszabban annak a Navracsics Tibornak egy félidős/értékelő elemzéséből, aki ezekben az időkben a kormányzat kulcsfigurája volt: lehetett. Nemcsak miniszterelnökként, hanem közíróként, vitázó félként is. (Nem véletlen, hogy a már említett rendkívüli politikai vitanapon is ő válaszolt az ellenzéknek, és nem Orbán Viktor...) Félidő c. írásában mintha csak válaszolni kívánna az előbbi felvetések valamennyijére. „... *Az óriási munkát óriási viták kísérik, a változásokkal egyet nem értők eszközeikben nem válogatva próbálják megghiúsítani törekvéseinket, miközben a választópolgároktól is erőfeszítést követel bejárnatni az újat, amelynek azonban hosszútávon mindannyian haszonélvezői leszünk. Az épülő struktúra nem rideg intézmények összessége: ahhoz, hogy hosszú távon is élhető legyen, mindannyinkra szükség van. Az új kultúra megteremtéséhez türelemre, megértésre és a megegyezésre hajlandóság megerősítésére van szükség.*”

Szép ez a zárszó, csak egy apró probléma akad vele. Ha az elmúlt két évben a Fidesz-kormány által felmutatott „türelem, megértés és megegyezésre hajlandóság lesz az irányadó minta, akkor... – akkor sok dolga lesz még a következő évek politikai elemzőinek.

6.4. Radikális átalakítások a kulturális mezőben

Van abban valami meglepő, hogy az elmúlt két évben a legzajosabb, legnagyobb konfliktusokat kiváltó fejleményeket a kulturális/szellemi szférában tapasztalhattuk meg. Talán azért meglepő mindez, mert a választásokat megelőző években a többség ezzel a

dimenzióval kevésbé foglalatostkodott. Államilag vezérelt/vezényelt „baloldali kultúrpolitikáról” a megelőző nyolc év során aligha beszélhattünk – igaz, más részpolitika esetében sem. A jobboldalon zajló kulturális homogenizáció sok éven át egy szűkebb szubkultúra magánügyének látszott. (Pedig az eredeti kötcsei beszédet - még 2009 őszéről - ebben a vonatkozásban sem ártott volna komolyabban venni...) Állami vezérlés híján a szellemi életben csaknem két évtizede a természetes sokszínűség, illetve a vélt piaci érdekekre hivatkozó ízlésromboló tömegkultúra-hódítás rejtett küzdelme volt a meghatározó mozzanat.

Két év múltán egyértelműen megállapítható, hogy az új Fidesz-kurzus nagyon határozottan szeretne véget vetni ennek a tarkaságnak. Az új kurzus valamennyi szellemi keresztes lovagja a többséget elkápráztató lendülettel, szokatlan aktivitással vetette magát bele ebbe az új kultúra-teremtésbe. Minden szinten. A közszolgálati médiától az oktatási intézményekig, a helyi szellemi közéletet meghatározó intézmények kézi irányításától a napi beavatkozásokig. Mindenütt. Színház, film, könyvkiadás, folyóirat-támogatás, tananyagok újraírása világában, a magyar irodalmi kánon radikális átalakítása, a kulturális elismerések rendje, kiállítás-politika, festmény-rendelés, szobrok állítása és eltüntetése terén stb. **Nincs, nem maradt a kulturális életnek egyetlen olyan rejtett zuga sem, ahová az új állami beavatkozás ne akarta volna betenni a kezét/a lábát. Ha másképpen nem, akkor a finanszírozások, pályáztatások, a határon túli intézmények működtetésével szerette volna ezt az új doktrínát pillanatokon belül kizárólagossá tenni.**

Ez a jelenség azonban meglehetősen összetett arcot mutatott. A felszínen nem látszott semmiféle átgondolt, állami/kormányzati összhang, elvárás, hanem... az Új Kultúra csupa-csupa egyéni, egyedi kezdeményezések tömegéből – tömegéből? áradatából... – állt össze, előbb-utóbb. Egyéni képviselői ötletek, független önkormányzati döntések, szuverén alkotók közéleti aktivitása, korábban soha nem hallott civil szereveződések sürgölődése, és még ezer és egy fajtája, formája jelent meg annak az igénynek, ami nagyon is egyhangú volt: Teremtsünk Új Kultúrát! Tüstént! Együtt! Két év távlatából nézve azonban még a legnaivabb szemlélőknek is be kell látniuk, hogy egy olyan kicsi országban, mint Magyarország, ilyen jellegű „spontaneitás” tudatos állami beavatkozás és támogatás nélkül nem lett volna képes ilyen méretű kultúra-teremtéssé felnővekedni, ha nem áll mögötte szilárd állami mecénatúra, doktrína, aktuálpolitikai segítség és stabil médiaháttér. Márpedig – ezek a háttér-körülmények mind-mind rendelkezésre álltak.

Volt-e valami kitapintható, azonosítható doktrinális háttere ennek a kulturális térfoglalásnak? Igen is, meg nem is. Deklaráltan talán... nem. (Bár, a tavaly áprilisban elfogadott új alkotmány preambuluma azért valami átfogó restaurációt sejtetett. Még pedig **azt az orwelli képet, miszerint a jobboldali hagyomány: jó, a baloldali hagyomány: rossz. Ez az egyszerű világgép az alkotmányosság szintjén is deklaráltatott. Kevesen gondolhatták azonban akkoriban, hogy ebben az esetben már egy végiggondolt kultúrpolitikai harc jogi alapkövével lenne dolgunk.**)

Az építőköveknek csak az egyike volt a modern baloldali hagyományoknak a hazai szellemi életből mindenestől való kitörlésének az igénye. Ehhez logikusan társult viszont a huszadik századi jobboldali hagyomány radikális átértékelésére való törekvés. Másként történt Trianon. Más volt a Horthy-korszak, másként tekintünk az 1938-40 közötti visszatérésekre, másképpen emlékszünk a nyilasokra, zsidókra, kommunistákra, németekre, oroszokra, Nyírőre, Wass Albertre, Szabó Dezsőre, Telekire, Tormay Cecilre, Móriczra, József Attilára ...mindenkire – mint eddig. **Mindent megfordítunk. Eddig a győztesnek tűnt baloldal szemszögéből értékeltük a Múltat. Eztán pedig úgy döntöttünk, hogy mégis a Jobboldal győzött. És akkor: jogunk van a Múltat átírni. Sőt, kötelességünk.** A Kedves Olvasó sehol nem fogja ezt a doktrínát ilyen egyszerű és tömör megfogalmazásban viszontlátni. Ez az itteni összegzés az elemző ész lényeg-kereső egyszerűsítése.

Ennek a világgépnek logikus lefordítása mindaz, ami Magyarországon két éve történik: **Marx utca helyett Wass Albert utca**, új neveket kell adni hidaknak, tereknek, utcáknak, új kitüntetések kellenek, új arcok, olyan új arcok, akik megfelelően alkalmasak a Nagy Régiék pótlására, el kell vitetni a régi szobrokat, új táblák és szobrok kellenek. És minél többször: Horthy, Horthy, mert a Nép helyben ezt szeretné. És mindenütt akad olyan polgármester, aki meghallja a nép rejtett igényeit: naná, hisz' mi állítottuk őket oda, ahol most éppen így állnak helyt. Helyben állnak. És a legjobb erőink nem restek, újraírják a tankönyveket, újraszerkesztik a kötelező olvasmányok rendjét, átszabják az egész oktatási kultúrát, vívják a harcot nemzetközi szinten is az országrontó, rossz hírt keltő kártevőkkel. Mi még a hollywoodi sztárokkal is szembeszállunk, még ha a fél világ rajtunk röhög, akkor is...

Ennek az állandóan önérzeteskedő, a nemzeti sérelmeket a végtelenségig feltupírozó, szelektíven historizáló kultúrának erős hagyományai voltak Magyarországon. Mind a 19., mind a 20. században. Azt a kérdést tehetjük fel, hogy: miért is éppen ez a hagyomány éledt fel az elmúlt két évben ilyen elemi erővel?

Nádas Péternek van egy nagylélegzetű esszéje még 2010 őszéről, amelyet azóta többször is kiegészített és átírt. Ebben azt mondja, hogy minden társadalom – így a magyar is – válságos időkben, nagyobb átalakulások idején a hagyományai töredékeiből él. S nekünk két masszív hagyományunk van: az etatista, két háború közötti elitista, s a másik etatista, a Kádár-korszakbeli egalitárius. A jobboldal természetes folytonosságként éli meg önmaga kapcsolódását a két háború közötti sérelmi politikai kultúrához. Még akkor is, ha ez a hagyomány csaknem fél évszázadig le volt szorítva a privát világok szintjére. Nem vitatva eme értelmezési keret használhatóságát, a magunk részéről három további adalékkal színeznénk ezt a nagyszabású kultúra-foglalást.

Egyrészt több mint elgondolkodtató, hogyan lehetséges egy ilyen mértékben szegmentált, körülhatárolt szubkultúrának ennyire akadálytalanul általánosodnia. E talányra részben az válaszol, hogy e törekvés megdöbbenően erős állami támogatást tudhat maga mögött, s ez a hátszél azért nem lebecsülendő hatásokkal járhat együtt. (Bár a hazai hagyományoknak az is komoly eleme, miszerint a fentről oktrojált kultúrával szemben eleve gyanakvó/elhárító módon szokás viseltetni.)

Másrészt, ez a hivatalos jelleg ad az egész jelenségnek némi kampányszerű vonást, túlon túl sok ebben a folyamatban a megtervezettség. Ha csak a legutóbbi – tárgykörünkhöz nagyon szorosan tartozó – három hónap ideillő eseményeit rendezzük sorba, akkor is feltűnő elem a szabályosság. Április elejétől – is – szinte tíznapos ciklusokban követték egymást a különböző kulturális/szimbolikus konfliktusok. Alighogy túljutott a közvélemény a Károlyi – szobor puccsszerű eltávolításának botrányán, máris lehetett végtelen vitákat vívni a különféle Horthy-táblák, szobrok, helyi jellegű kezdeményezések ürügyén magáról az egykori kormányzóról. S ha mindez nem lett volna elég, akkor júniusban sikerül Nyírő József erdélyi újratemetéséből nehezen múló nemzetközi botrányt faragni.

S ennek az ügynek még csak éppen elültek a hullámai, máris előállott egy „civil kezdeményezés” azzal az ötlettel, hogy Újlipótváros kapujánál jó lenne egy hatméteres Prohászka-szobrot felállítani. Ezek önmagukban mind-mind pitiáner ügyek. De arra mindegyikük alkalmas, hogy egy hétre, tíz napra megmozdítsa, hiszterizálja a megmaradt baloldali/liberális közéletet, médiát. Az ilyen ügyek mindegyike tökéletesen jó lakmusz, előre lehet tudni a Másik Oldal reakcióit. S a másik oldal valóban úgy viselkedik, ahogyan előre modellezik, s ezzel újra meg újra megteszik a jobboldalnak azt a szívességet, hogy

„bebizonyítsa”: a hagyományos baloldal semmilyen eszköztől nem riad vissza, ha az egykori kulturális monopóliumát látja veszélyeztetve.

A harmadik elem szervesen kapcsolódik az imént leírtakhoz. E sorok írójának nagyon nagy gyanúja az, hogy ezek a rendszeres/rendszeresített kulturális, szimbolikus konfliktusok abban az értelemben is időzítettek, hogy ezek segítségével lehetett az elmúlt két évben elkerülni, kiküszöbölni a valós kérdések kapcsán folytatható érdemi vitákat. Vagyis, **ez a nagyszabású kultúrharc leginkább arra való, hogy lefoglalja, lekösse, semlegesítse a két nagy tábor értelmiségi holdudvarait, ők ezt önként meg is teszik. A modern kampányokból átmentett spindocor-csapatok nagyon is jól tudják, hogy a közvélemény egy időben legfeljebb két-három konfliktus figyelemmel követésére alkalmas. S ha megteszik azt a szívességet, hogy előre legyártják ezeket a konfliktus-paneleket, akkor ott már nem jut hely és idő semmi egyéb ügy megvitatására.** Ezekben a hónapokban a gazdasági élet, a valós tétre menő ütközetek egész sora folyamatosan produkálta az igazi botrányok alapjait, s mégsem ezekből az ügyekből lettek a címlaptörténetek, az esti boncolgató műsorokban ezerszer meg-és átrágott ügyek. Hanem... éppen az itt felemlegetett kultúra-küzdelmekből, szimbolikus mezőkben zajló csatákból.

Nehéz lenne bizonyítani a tudatos manipulációs szándékokat. Legalább ilyen nehéz azonban elhárítani ennek a gyanúját is.

X-X-X-X-X-X

Mi lehet a négy alrendszer világában megmutatkozott mozgások/változások közös tanulsága? Számos, ideillő megfontolást már eddigi is hosszabban-rövidebben ismertettünk, elemeztünk, kommentáltunk. Ezúttal megelégszünk azzal, hogy a választásokat megelőző hatalmas várakozások, valamint a kormány megalakítása idején megszületett dokumentumok tükrében megpróbáljuk a kétéves kormányzati időszak lényegi pontjait *a biztató kezdeti állapotokhoz képest* felvázolni.

A kétharmados többség valóban kivételes történelmi lehetőségeket teremtett meg az eredményes és történelmi léptékkal is mérhetően sikeres kormányzáshoz. Az sem vitás, hogy 2010-re a társadalom döntő többségének már kimerültek a rendszerváltáshoz fűzött pozitív várakozás-tartalékai. S annak is komoly szerepet kellett – volna – tulajdonítanunk, hogy 2010 derekára a Fidesz lényegében egyedül maradt a politikai küzdőtéren. A tekintetünket kissé magasabbra emelve az volt látható, hogy az

új évtized elején az Európai Unióban a nemzetközi együttműködés ritkán megélhető mélységű gazdasági, alkalmazkodási, irányítási válságot jelzett. E feltételek összességükben valóban kivételes történelmi szerepkörrel ruházták fel a második Orbán-kormányt. 2012 júliusában azt mondhatjuk, hogy e kormányzat nemcsak, hogy nem tudott élni ezzel a történelmi felhatalmazással, hanem a peremfeltételei elpazarolása/felélése nyomán jócskán meg is nehezítette a maga dolgát a ciklusidő második két évére nézve.

A meglévő hatalmi feltételeket, eszközöket aránytalan mértékben a maga hosszabb távú hatalmi berendezkedése érdekében használta ki és élte fel. Anélkül, hogy a kétes módszerekkel végigvitt intézményi forradalmat legitimálni tudta volna. Ehhez szükséges lett volna egy sikeres, átgondolt, követhető gazdaságpolitikára, illetve a növekedési eredmények legitim szétterítésére is. Nem lett növekedés, megint csak a recesszió réme kísért, ám a kormányzat végig úgy viselkedett és viselkedik, mintha növekedési periódusban és osztogatási időszakban tevékenykedhetne. Természetesen ilyen körülmények között csak a látszatokkal lehetett eredménnyel politizálni, s ahogyan az idő telt, egyre inkább bele is menekültek a látszat-teremtés kultuszába. **Egy önmagát eleve sikerre ítéelő politika előbb kezdte ünnepelni és ünnepeltetni magát, mielőtt erre rászolgált volna. A következmény nem is lehet más, mint a közpolitika szubjektívizálása és a rögtönzések rutinjának eluralkodása.**

Ezen a ponton be is fejezhetjük a mérleg-készítést, mert a következő kérdés logikusan úgy hangzana: innét, merre tovább? Összel, a költségvetési viták sűrűjéből folytathatjuk majd krónikánkat. A következő három hónapban számos olyan részletet illetően leszünk okosabbak, melyek nyomán a „merre tovább?”- kérdésére is körvonalazódhatnak a válaszok.

További írások a kétéves mérleghez:

- Elvesztegetett esély /Lengyel L./ Népszabadság, ápr. 28.
- Alapozó szakasz: Reformok és „reformok”. Magyar narancs, máj. 3.
- Félidőben. Heti válasz, május. 24.
- A kormány két éve. Orbán taktikázik az unióval. Népszabadság, jún. 1.
- Félidőben. Élbolyország vagy középosztály? Népszabadság, jún. 15.
- Félidő/Navracsics Tibor/ Heti Válasz, ápr. 26.
- Félidőben. /Hamecz István/ Heti Válasz, jún. 28.

- Üzen az álvilág /Hargitai Miklós/ Népszabadság, jún. 9.

Zárszó helyett

Zárszó helyett ideillesztünk két olyan idézetet, amely e tanulmány megírásának utolsó óráiban jelent meg, de a mondanivalónkkal nagyon is összecsengő jelenségeket tettek szavá.

„Leginkább tehát a koherencia hiányzik a kormányzásból. A politikai hátország még erős, a kormányzati döntések végrehajtása előtt sem állnak akadályok, de ami az országban történik, az inkább tűnik kapkodásnak, semmint alapos tervek körültekintő végrehajtásának. A kormány kényszerből cselekszik, nem józan megfontolásból.”

(Baka F. Zoltán: Kényszerkormányzás. Népszabadság, 2012. júl. 12.)

A másik idézet két nappal későbből való, a londoni Economist szakírója így látja a két éve:

„...Mr Orbán arouses passion across the political spectrum. His ruthless, winner-takes-all approach has further polarised an already divided society. He has played a masreful game, rousing the patriotic masses on holidays againts Hungary’s new overlord sin Brussels but simultaneously making conciliatory noises when needed.”

(Hungary’s government. Viktor and Victor. Economist, July 14.)